-- Journal of Tax Research --
Volume 34, Issue 69, Spring 2026, 77-121
taxjournal.ir
DOI:/

Iranian National Tax Administration

The Effect of Environmental Social and Governance Performance and Business Strategy on Tax Aggressiveness: The Moderating Role of Corporate Social Responsibility

Morteza Khanlari PhD in Accounting, General Director of SAC of Iran, Tehran, Iran.

Sajjad Hoseini Tabrizi* MA in Accounting, Department of Accounting, Osveh University, Tabriz, Iran.

Abstract

The main purpose of the current research is to explain the effect of environmental, social and management performance and business strategy on aggressive tax policy, as well as to explain the moderating role of corporate social responsibility on the relationship between them in companies listed on the Tehran Stock Exchange. In order to achieve this goal, 1480 observations (148 companies for ten years) collected from the annual financial reports of companies admitted to the Tehran Stock Exchange during the period 2013 to 2022 have been tested. The results of multivariate logit regression analysis show that environmental, social and management performance has a negative and significant effect on aggressive tax policy. The results also show that forward-looking business strategy has a positive and significant effect on aggressive tax policy. The research findings also show that corporate social responsibility has a positive and significant effect on the negative relationship between environmental, social and governance performance and aggressive tax policy, in other words, with the increase of corporate social responsibility, the negative impact of environmental, social and governance performance on aggressive tax policy is strengthened. Finally, the results show that corporate social responsibility has a negative effect on the positive relationship between forward-looking business strategy and aggressive tax

* Corresponding Author: sajadhoseini.ht1377@gmail.com
How to Cite: Khanlari, M. & Hoseini Tabrizi, S. (2026). The Effect of Environmental, Social and Governance Performance and Business Strategy on Tax Aggressiveness: The Moderating Role of Corporate Social Responsibility *Journal of Tax Research,* 34(69), 77-121.

Original Research
Received: 19/09/2025 Accepted: 23/11/2025
e-ISSN: 2717-1817 p-ISSN: 2251-64-84

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

policy and a positive and significant effect on the negative relationship between defensive business strategy and aggressive tax policy. In other words, with the increase of corporate social responsibility, the positive effect of forward-looking business strategy on aggressive tax policy is weakened and the negative effect of defensive business strategy on aggressive tax policy is strengthened.

Introduction

Taxation is a potentially contentious issue among stakeholders. Corporate policies and practices to reduce or avoid taxes may benefit shareholders, but since some of these taxes are used to build institutions, government infrastructure, and social programs, these policies and practices are detrimental to society (Sikka, 2010). Corporate tax evasion is a major issue and concern for tax authorities, corporate shareholders, and the general public. Tax authorities and regulators concerned about tax revenues are interested in learning about the facts and evidence on tax rigor and tax evasion practices. On the other hand, shareholders of companies are interested in whether the company's management is successfully fulfilling its responsibility to increase shareholders' profits and wealth, and on the other hand, they want to know whether the company's management, which cheats the government in paying taxes, has also cheated them in the shadow of management policies. Shareholders also expect the company's management to control costs. On the other hand, the public wants to know whether companies and trades can be considered good citizens in that they pay their fair share of taxes.

In most countries, a major part of the government's revenue sources is provided through taxes. The share of total public revenues varies among countries. In the meantime, tax avoidance in countries has caused the tax revenues of countries to always be lower than what has been estimated. Therefore, one of the very important issues that is currently being considered in most research is the discussion of tax avoidance and the factors affecting it and the results that result from it. From a theoretical perspective, tax avoidance is an attempt to reduce taxes paid (Hanlon & Heitzman, 2010). Therefore, since tax avoidance is an apparently legal activity, it seems to be more visible and since tax avoidance is within a certain range to use tax benefits and there are mainly no restrictive laws in the field of tax avoidance control (Mohammad Jam, 2000), therefore, it seems that many companies are involved in tax avoidance and for this reason, determining the factors affecting the level of tax avoidance in companies is of great importance. Tax avoidance is an integral part of corporate capital management strategies. Taxation of large companies represents a significant cost item for the company, management needs capital to develop corporate strategies and this is an incentive to reduce the amount of tax payable. The International Monetary Fund's assessment of tax revenue collected during the financial crisis period states that tax avoidance is an important mechanism used by companies to finance their operations to preserve their capital or to cope

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

with reduced capital needs during the financial crisis (Brondolo, 2009). This research is important because it helps to better understand the factors affecting the tendency of companies to engage in aggressive tax avoidance behavior and the results obtained from it can be useful for managers, policymakers and regulators (Audit Organization and Tax Affairs Organization).

Methods and Material

This research is applied in terms of purpose. Its research design is quasi-experimental and retrospective research and is carried out using historical data. To collect information on the theoretical foundations of the research, available publications, books, and databases were used. Also, the data required for analysis were extracted from the Rahavard Novin software and information from audited financial statements and explanatory notes of companies

Results and Discussion

The results show that the coefficient of the environmental, social and governance performance variable is -0.249847, which indicates a negative effect of environmental, social and governance performance on aggressive tax policy, which is significant at a 95% confidence level, according to the z-statistic of the coefficient of the environmental, social and governance performance variable in the model. Considering the above, Hypothesis 1 can be confirmed at a 95% confidence level. This means that environmental, social and governance performance has a negative and significant effect on aggressive tax policy. In other words, with an increase in environmental, social and governance performance, the probability of aggressive tax policy decreases. These findings are consistent with the results of the research conducted by Rustani and Marwanangsari (2024).

Also, the coefficients of the variables of forward-looking business strategy and defensive business strategy are 0.563707 and -0.458281, respectively, which indicate the positive effect of forward-looking business strategy and the negative effect of defensive business strategy on aggressive tax policy, which are significant in the model at a 95% confidence level, according to the z-statistics of the variables of forward-looking business strategy and defensive business strategy. Considering the above, Hypothesis 2 can be confirmed at a 95% confidence level. This means that forward-looking business strategy has a positive and significant effect on aggressive tax policy, while defensive business strategy has a negative and significant effect on aggressive tax policy. In other words, in the presence of a forward-looking business strategy, the probability of an aggressive tax policy increases, and in the presence of a defensive business strategy, the probability of an aggressive tax policy decreases. These findings are consistent with the results of the research conducted by Rustani and Marwanangsari (2024).

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

The results of the third hypothesis show that the coefficient of the interactive variable of environmental, social and governance performance × corporate social responsibility is 0.470305, which indicates a positive effect of corporate social responsibility on the relationship between environmental, social and governance performance and aggressive tax policy, which is significant at the 95% confidence level, according to the z-statistic of the coefficient of the interactive variable of environmental, social and governance performance × corporate social responsibility in the model. Considering the above, Hypothesis 3 can be confirmed at the 95% confidence level. This means that corporate social responsibility has a positive and significant effect on the negative relationship between environmental, social and governance performance and aggressive tax policy. In other words, with increasing corporate social responsibility, the negative effect of environmental, social and governance performance on aggressive tax policy is strengthened. These findings are consistent with the results of the research conducted by Roustani and Marwanangsari (2024).

The results of the fourth hypothesis show that the coefficients of the interactive variables of forward-looking business strategy × corporate social responsibility and defensive business strategy × corporate social responsibility are -0.670157 and 0.487756, respectively, which indicate the negative effect of corporate social responsibility on the relationship between forward-looking business strategy and aggressive tax policy and the positive effect of corporate social responsibility on the relationship between defensive business strategy and aggressive tax policy. At the 95% confidence level, according to the z-statistics of the interactive variables of forward-looking business strategy × corporate social responsibility and defensive business strategy × corporate social responsibility, they are significant in the model. Considering the above, Hypothesis 4 can be confirmed at the 95% confidence level. This means that corporate social responsibility has a negative effect on the positive relationship between forward-looking business strategy and aggressive tax policy and a positive and significant effect on the negative relationship between defensive business strategy and aggressive tax policy. In other words, as corporate social responsibility increases, the positive effect of forward-looking business strategy on aggressive tax policy weakens and the negative effect of defensive business strategy on aggressive tax policy strengthens. These findings are consistent with the results of research conducted by Rustani and Marwanangsari (2024).

Conclusion

The aim of this study is to explain the effect of environmental, social and governance performance and business strategy on aggressive tax policy and also to explain the moderating role of corporate social responsibility on the relationship between them in companies listed on the Tehran Stock Exchange. By analyzing data related to 148 companies listed on the Tehran Stock Exchange during the

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

years 2013 to 2022, the research findings show that environmental, social and governance performance has a negative and significant effect on aggressive tax policy. The results also show that forward-looking business strategy has a positive and significant effect on aggressive tax policy, while defensive business strategy has a negative and significant effect on aggressive tax policy. In other words, in the presence of a forward-looking business strategy, the probability of an aggressive tax policy increases, and in the presence of a defensive business strategy, the probability of an aggressive tax policy decreases. The research findings also show that corporate social responsibility has a positive and significant effect on the negative relationship between environmental, social and governance performance and aggressive tax policy. In other words, with increasing corporate social responsibility, the negative effect of environmental, social and governance performance on aggressive tax policy is strengthened. Finally, the results show that corporate social responsibility has a negative effect on the positive relationship between forward-looking business strategy and aggressive tax policy and a positive and significant effect on the negative relationship between defensive business strategy and aggressive tax policy. In other words, with increasing corporate social responsibility, the positive effect of forward-looking business strategy on aggressive tax policy is weakened and the negative effect of defensive business strategy on aggressive tax policy is strengthened. These findings are consistent with the results of the research conducted by Rustani and Marwanangsari (2024).

Keywords: Tax Aggressiveness, Environmental, Social and Governance Performance, Business Strategy, Corporate Social Responsibility.

JEL Classification: G18, H2, K34.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77] [Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

-- مجله علمی، پژوهشنامه مالیات --
شماره ۶۹، دوره ۳۴، بهار ۱۴۰۵، ۷۷-۱۲۱
taxjournal.ir
DOI:/

مقاله پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۲
p-ISSN: ۲۲۵۱-۶۴-۸۴
e-ISSN: ۲۷۱۷-۱۸۱۷

تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی: نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی شرکت

مرتضی خانلاری — دکتری حسابداری، مدیر کل رسیدگی و بررسی‌های فنی حسابرسی دیوان محاسبات کشور؛ تهران، ایران.

سجاد حسینی تبریزی* — کارشناس ارشد حسابداری، غیرانتفاعی اسوه، تبریز، ایران.

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی و همچنین تبیین نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط بین آن‌ها در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به منظور نیل به این هدف ۱۴۸۰ مشاهده (۱۴۸ شرکت برای ده سال) جمع‌آوری شده از گزارش‌های مالی سالیانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ مورد آزمون قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون لوجیت چند متغیره نشان می‌دهد که عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارد. نتایج همچنین نشان می‌دهد که استراتژی تجاری آینده‌نگر بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد. یافته‌های پژوهش همچنین نشان می‌دهد که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط منفی بین عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد، به عبارت دیگر با افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی، تأثیر منفی عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت می‌شود. در نهایت نتایج نشان می‌دهد که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط مثبت بین استراتژی تجاری آینده نگر و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و بر ارتباط منفی بین استراتژی تجاری تدافعی و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به عبارت دیگر، با افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی، تأثیر مثبت استراتژی تجاری آینده‌نگر بر سیاست مالیاتی تهاجمی تضعیف و تأثیر منفی استراتژی تجاری تدافعی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت می‌شود.

کلیدواژه‌ها: سیاست مالیاتی تهاجمی، عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری، استراتژی تجاری، مسئولیت اجتماعی شرکت.

طبقه‌بندی JEL: G18, H2, K34 .

* نویسنده مسئول: sajadhoseini.ht1377@gmail.com

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

مقدمه

مالیات یک مسأله بالقوه تنش برانگیز در بین سهام‌داران تلقی می‌شود. سیاست و رویه شرکت‌ها در کاهش یا فرار از مالیات ممکن است به سود سهام‌داران شرکت باشد اما از آنجا که بخشی از این مالیات‌ها برای ساخت سازمان‌ها، زیرساخت‌های دولتی و برنامه‌های اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد، این سیاست و رویه شرکت‌ها به ضرر جامعه خواهد بود (Sikka, 2010). فرار مالیاتی شرکت‌ها یک مسأله و نگرانی عمده برای مسئولان و مقامات وضع مالیاتی، سهام‌داران شرکت‌ها و عموم مردم تلقی می‌شود. مقامات و مسئولان وضع مالیاتی که در مورد درآمدهای مالیاتی نگران هستند علاقمندند تا از واقعیت‌ها و شواهد موجود در سخت‌گیري مالیاتی و روش‌های فرار از مالیات آگاه شوند. از سوی دیگر، سهام‌داران شرکت‌ها علاقمندند به این که آیا مدیریت شرکت به‌طور موفق مسئولیت خود را در قبال افزایش سود و ثروت سهام‌داران انجام می‌دهد و از طرف دیگر می‌خواهند بدانند که آیا مدیریت شرکت که در پرداخت مالیات دولت را فریب می‌دهد آیا آن‌ها را نیز در سایه سیاست‌های مدیریتی فریب داده است یا نه. همچنین، سهام‌داران از مدیریت شرکت انتظار دارند که هزینه‌ها را کنترل کند. از سوی دیگر، عموم مردم خواستار پاسخ به این سوال هستند که آیا شرکت‌ها و اصناف را می‌توان شهروند خوب شمرد از این لحاظ که سهم عادلانه خود از مالیات را پرداخت می‌کنند (Hossein & Kalim, 2012).

در اکثر کشورها، بخش عمده‌ای از منابع درآمدی دولت از طریق مالیات تأمین می‌شود. سهم از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها متفاوت است. در این میان، اجتناب مالیاتي در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورها همواره از آنچه که برآورد شده است کمتر باشد. بنابراین، از جمله موضوعات بسیار مهم که در حال حاضر در اکثر پژوهش‌ها مورد توجه است، بحث اجتناب مالیاتی و عوامل مؤثر بر آن و نتایجی است که از آن حاصل می‌شود. از دیدگاه نظری، منظور از اجتناب مالیاتی، تلاش در جهت کاهش مالیات های پرداختی است (Hanlon & Heitzman, 2010). بنابراین، از آن‌جا که اجتناب مالیاتی، فعالیتی به ظاهر قانونی است به‌نظر می‌رسد که بیشتر در معرض دید باشد و چون اجتناب مالیاتی در محدوده‌ای معین جهت استفاده از مزایای مالیاتی است و به‌طور عمده قوانین محدودکننده‌ای در زمینه کنترل اجتناب مالیاتی وجود ندارد، بنابراین، به‌نظر می‌رسد بسیاری از شرکت‌ها درگیر اجتناب مالیاتی باشند و به همین دلیل تعیین عوامل تأثیرگذار بر سطح اجتناب مالیاتی در شرکت‌ها دارای اهمیت زیادی است. اجتناب مالیاتی بخش جدایی‌ناپذیر استراتژی‌های مدیریت سرمایه شرکت است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

مالیات شرکت‌های بزرگ نشان دهنده یک قلم مهم هزینه برای شرکت است، مدیریت برای توسعه استراتژی‌های شرکت نیاز به سرمایه دارد و این انگیزه‌ای برای کاهش میزان مالیات قابل پرداخت است. ارزیابی صندوق بین‌المللی پول از درآمد مالیاتی جمع‌آوری شده در طول دوره بحران مالی بیان می‌دارد که شرکت‌ها برای تأمین مالی عملیاتی خود از اجتناب مالیاتی به عنوان یک مکانسیم مهم در راستای حفظ سرمایه خود و یا برای مواجهه با کاهش نیازهای سرمایه در دوران بحران مالی استفاده می‌کنند (Brondolo, 2009). این پژوهش از این جهت حائز اهمیت است که به درک بهتر عوامل مؤثر بر تمایل شرکت‌ها به رفتار اجتناب از مالیات تهاجمی کمک می‌کند و نتایج حاصل از آن می‌تواند برای مدیران، سیاست‌گذاران و تدوین‌کنندگان قوانین و مقررات (سازمان حسابرسی و سازمان امور مالیاتی) سودمند واقع شود.

مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش

مالیات مهم‌ترین و با ثبات‌ترین منبع درآمدی دولت‌ها است که از یک سو ابزاری مناسب برای تأمین هزینه‌های دولت و از طرف دیگر ابزاری برای انجام سیاست مالی دولت و توزیع عادلانه درآمد و ثروت در جامعه است. در شرکت‌ها، پرداخت مالیات منجر به کاهش سود و وجوه نقد باقیمانده برای سایر ذینفعان شرکت از جمله سهام‌داران می‌شود، چرا که طبق ساختار نظام مالیاتی، شرکت‌ها مؤظف‌اند قبل از هر گونه تصمیم در رابطه با سود اکتسابی خود، سهم دولت را از این سود محاسبه، کسر و پرداخت نمایند. از این روی به‌طور طبیعی این انگیزه وجود دارد تا شرکت و سهامداران آن اقداماتی را برای اجتناب از پرداخت مالیات انجام دهند تا بدین منظور به هدف اصلی خود که حداکثر کردن منافع سهام‌داران است، نایل شوند (Desai et al., 2006).

بر اساس پژوهش لامبرت و همکاران[1] (۲۰۰۷) اجتناب از پرداخت مالیات می‌تواند باعث افزایش یا کاهش هزینه سرمایه شرکت شود. به مجموعه فعالیت‌هایی که شرکت‌ها برای کاهش هزینه مالیات بر درآمد خود انجام می‌دهند، فعالیت‌های سیاست مالیاتی تهاجمی گفته می‌شود. عدم تطابق بین استانداردهای حسابداری و قوانین مالیاتی به شرکت‌ها اجازه می‌دهد در یک دوره گزارشگری، درآمدها را برای مقاصد گزارشگری مالی رو به بالا و برای مقاصد مالیاتی رو به پایین گزارش کنند (Frank et al., 2009).

این در حالی است که تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که مدیران ممکن است فعالیت‌های

1. Lambert et al. (2007)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

سیاست مالیاتی تهاجمی را برای کسب منافع خود به انجام برسانند که لزوماً منافع سهامداران را در پی ندارد. به بیان دیگر، معاملات پیچیده مالیاتی که به منظور پوشاندن درآمد از مقامات اجرایی و دولت به‌کار می‌روند، می‌تواند سهام‌داران را از نظارت دقیق مدیران با هدف محدودکردن اقدامات فرصت طلبانه مدیران باز دارد. این پیچیدگی و ابهامات عمدی صورت گرفته به منظور مبادرت به اقدامات متهورانه، زمینه را برای مدیران فراهم می‌کند تا با اقدامات فرصت‌طلبانه خود، به هزینه سهامداران به سودجویی‌هایی دست بزنند. از این روی، به‌نظر می‌رسد که مدیران با استفاده از ساختارهای پیچیده سیاست مالیاتی تهاجمی بتوانند رفتارهای فرصت طلبانه خود را پنهان سازند (Desai et al., 2006). بنابراین می‌توان از یک سوی وجود تضاد منافع بین دولت و سهام‌داران و از سوی دیگر، وجود تضاد منافع بین مدیریت و سهام‌داران را به عنوان دو انگیزه اساسی سیاست مالیاتی تهاجمی در شرکت‌ها برشمرد (Karami et al., 2016).

پژوهش‌های انجام شده در زمینه سیاست مالیاتی تهاجمی به این موضوع اشاره دارد که وجوه حاصل از فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات می‌تواند در زمینه سرمایه‌گذاری و امر تولید مورد استفاده قرار گیرد. این امر موجب افزایش جریان نقدی مورد انتظار آینده و در نتیجه کاهش هزینه سرمایه می‌شود. علاوه بر این، این احتمال وجود دارد که عواملی مانند سطح نظارت خارجی و فرصت‌های رشد در شرکت‌هایی که فعالیت‌های سیاست مالیاتی تهاجمی را انجام می‌دهند، بر شدت و ضعف کاهش هزینه سرمایه تأثیر داشته باشد (Gou et al., 2013).

تحقیقات مربوط به سیاست مالیاتی تهاجمی و برنامه‌ریزي مالیاتی به تدریج در حال رشد بوده است، چون همواره جنبه‌هاي جدیدي با توجه به چند رشته‌اي بودن این موضوع اضافه می‌شود. این جنبه‌ها را می‌توان به سه جریان عمده با توجه به ادبیات آن طبقه‌بندي کرد. اولین زمینه تحقیق، تمرکز بر بررسی رابطه بین برنامه‌ریزي مالیاتی و ویژگی‌هاي شرکت است. تحقیقات متعددي به بررسی ویژگی‌هاي مناسب براي برنامه‌ریزي مالیاتی از قبیل اندازه، سوددهی، اهرم و میزان سرمایه پرداخته‌اند (Stickney & McGee 1982, Zimmerman, 1983, Porcano, 1986, Shevlin, 1990, Rego, 2003). همچنین تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که عملیات گسترده خارجی داشته و نیز هزینه‌هاي تحقیق و توسعه و اهرم مالی کمتر داشته‌اند، نرخ مؤثر مالیاتی کمتري داشته‌اند (Graham & Taker, 2006, Wilson, 2009, Lisowsky, 2010). در ادامه پژوهش‌های فوق، هدف پژوهش حاضر تبیین تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی و نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

شرکت بر ارتباط بین آن‌ها در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

تأثیر استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی

قبل از شروع یک کسب و کار، شرکت‌ها به یک استراتژی تجاری نیاز دارند که معمولاً توسط مدیران ساخته می‌شود، جایی که این استراتژی تجاری بر تمام فعالیت‌های شرکت تأثیر می‌گذارد (Arieftiara et al., 2015). استراتژی تجاری می‌تواند فرآیندهای کسب و کار را مؤثرتر کند و شرکت را نسبت به رقبای خود برتر کند. به حداکثر رساندن ارزش شرکت هدف اصلی تصمیمات تجاری است (Abbas et al., 2021, Mubeen et al., 2021, Wang et al., 2022, Li et al., 2022, Liu et al., 2022). مدیریت ارشد تصمیمات مطلوبی برای بهبود عملکرد شرکت می‌گیرد (Abbas et al., 2021, Hussain et al., 2019, Mamirkulova et al., 2020, Mubeen et al., 2021, Wang et al., 2022). این سازمان بر برتری و عملکرد اجتماعی تأکید می‌کند و احساس عدالت اجتماعی را برای کمک به رفاه جامعه ایجاد می‌کند (Abbas et al., 2021, Mubeen et al., 2021). سازمان‌ها از نوآوری، اشتراک دانش و شیوه‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی برای به حداکثر رساندن سود استفاده می‌کنند (Abbas et al., 2019, Hussain et al., 2017). اگر معامله برای هر دوره هزینه‌های مالیاتی را افزایش دهد، جریان نقدی خروجی را نشان می‌دهد، در غیر این صورت جریان نقدی ایجاد می‌کند و نشان‌دهنده صرفه‌جویی مالیاتی است.

براساس تحقیقات مایلز و همکاران[1] (۱۹۷۸)، چهار نوع استراتژی تجاری وجود دارد که عبارتند از: تدافعی، آینده‌نگر، تحلیل‌گر و واکنش‌گر. استراتژی تجاری نه تنها بر گسترش بازار، عرضه محصولات جدید، ارائه تخفیف و مواردی از این دست تمرکز می‌کند، بلکه روش‌های مختلفی را برای بقا انجام می‌دهد. یکی از اقداماتی که اغلب انجام می‌شود افزایش درآمد یا کاهش هزینه‌های موجود از جمله بار مالیاتی است. بر اساس مطالعه دامارا و ویولیتا[2] (۲۰۱۸) برای کاهش میزان مالیات پرداختی، شرکت‌ها تمایل دارند درآمد قبل از مالیات خود را از طریق استراتژی‌های مختلف برنامه‌ریزی مالیاتی کاهش دهند.

در سطح بین‌المللی، هیگینز و همکاران[3] (۲۰۱۵)، رابطه بین انواع مختلف استراتژی‌های

1. Miles et al. (1978)
2. Dhamara and Violita (2018)
3. Higgins et al. (2015)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

تعریف شده توسط مایلز و اسنو[1] (۱۹۷۸، ۲۰۰۳)، را با سطوح مختلف برنامه‌ریزی مالیاتی مورد مطالعه قرار دادند و مشخص کردند که کاوشگران احتمال بیشتری برای ریسک‌پذیری از نظر مالیات دارند و مدافعان تمایل به اجتناب از این نوع ریسک دارند. بنابراین به گفته مایلز و اسنو، تهاجم مالیاتی شاخصی از استراتژی آینده‌نگر است. مارتینز و فریرا[2] (۲۰۱۹) نوع استراتژیک و رابطه بین شرکت‌های آینده‌نگر و تدافعی و تهاجم مالیاتی را برای شرکت‌های برزیلی به استثنای شرکت‌های مالی تأیید کردند. اکثر شرکت‌های برزیلی تحلیل گر هستند، شرکت‌های پروفکتور در اقلیت هستند و شرکت‌های تدافعی حدود ۲۱ درصد را نمایندگی می‌کنند. شرکت‌های تدافعی در مقایسه با تحلیلگرها و پروفکتورها تمایل بیشتری به مالیات تهاجمی دارند. با توجه به استدلال‌های فوق انتظار می‌رود که استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر معناداری داشته باشد.

تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی و نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی شرکتی

رابطه بین عملکرد پایداری شرکت و اجتناب از مالیات شرکتی در حال حاضر از لحاظ نظری و تجربی مبهم است. از دیدگاه نظری، نظریه اقتصادی سنتی پیشنهاد می‌کند که شرکت‌ها در اجتناب از مالیات شرکت می‌کنند و به دنبال بهبود عملکرد پایداری خود برای به حداکثر رساندن ارزش سهامداران هستند. به حداقل رساندن بدهی مالیاتی شرکت، ارزش سهامداران را افزایش می‌دهد، که توسط ریسک شهرت و امکان کشف و جریمه محدود می‌شود. در این محیط، شرکت‌ها بر عملکرد پایداری برای ایجاد شهرت مثبت تمرکز می‌کنند، که به‌عنوان شکلی از مدیریت ریسک در برابر بحران‌های شرکتی عمل می‌کند و پیامدهای منفی بحران‌های شرکتی را کاهش می‌دهد. بنابراین، نظریه اقتصادی سنتی رابطه مثبتی بین عملکرد پایداری و اجتناب از مالیات شرکت‌ها نشان می‌دهد. در مقابل، نظریه ذینفعان و دیدگاه‌های فرهنگ شرکتی رابطه منفی بین عملکرد پایداری و اجتناب مالیاتی شرکتی را نشان می‌دهند. بر اساس نظریه ذینفعان، شرکت‌ها مسئول گروه وسیعی از ذینفعان مانند کارکنان، محیط زیست و جامعه هستند (Rustandi & Murwaningsari, 2024).

گزارش‌های محیطی، اجتماعی و راهبری به‌عنوان نوعی اطلاعات غیر مالی، می‌توانند درک

1. Miles and Snow (1978, 2003)
2. Martinez and Ferreira (2019)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

سرمایه‌گذاران خارجی را درباره اطلاعات ارزشی مرتبط با محیط‌زیست، اجتماعی و حاکمیت شرکتی تقویت کنند. این روشنگری می‌تواند درجه عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش دهد و شهرت شرکت و تحمل ریسک سرمایه‌گذار را بهبود بخشد، در نتیجه رفتارهای فرصت‌طلبانه شرکت (مانند سیاست مالیاتی تهاجمی) را کاهش می‌دهد (Xu et al., 2022).

از یک سو، افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری یک روش مفید برای ارائه اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران برون‌سازمانی است که عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه را برطرف می‌کند. اولاً، افشای محیطی، اجتماعی و راهبری اطلاعات فردی را که برای شرکت مفید است در قیمت سهام ادغام می‌کند، توجه سرمایه‌گذاران را بیشتر جلب می‌کند (Liu et al., 2022 Tao et al.,)، و ناهمگونی انتظارات سرمایه‌گذاران از سهام شرکت در آینده که ناشی از کمبود اطلاعات است را کاهش می‌دهد (Yuan et al., 2022). ثانیاً، شرکت‌هایی که عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بهتری دارند، تمایل بیشتری به افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری دارند (Jagannathan et al., 2017)، و به ذنیفعان برون سازمانی نشان می‌دهد که شرکت دارای سطح بالایی از مسئولیت حفاظت از محیط زیست، حفاظت از فرهنگ و راهبری شرکتی است. با توجه به اختلاف اطلاعات گسترده بین مدیریت داخلی و سرمایه‌گذاران برون‌سازمانی، مدیران شرکت انگیزه‌ای دارند تا از چنین مزیت‌هایی برای بهره‌مندی خود استفاده کنند. هنگامی که یک شرکت به‌طور داوطلبانه اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری را به بیرون فاش می‌کند، انگیزه پنهان کردن اطلاعات به‌ندرت صورت می‌گیرد. بنابراین، افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری توسط شرکت‌ها به کاهش مشکل نمایندگی ناشی از کنترل داخلی کمک می‌کند (Liu et al., 2022)، شفافیت افشای اطلاعات را بهبود می‌بخشد و ریسک اطلاعاتی را که سرمایه‌گذاران با آن مواجه هستند کاهش می‌دهد (Eccles, et al., 2014).

ثالثاً، ارتباط بهتر بین شرکت و سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاران کمک می‌کند تا تصویر شفاف‌تری از شرکت به‌دست آورند و میزان عدم تقارن اطلاعاتی بین داخل و خارج شرکت را کاهش دهند و در نتیجه رفتارهای فرصت‌طلبانه در آینده کاهش یابد.

از سوی دیگر، افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری سیگنالی برای افراد برون‌سازمانی است مبنی بر اینکه شرکت به منافع ذینفعان مانند کارکنان و مشتریان اهمیت می‌دهد که ممکن است رضایت کارکنان را بهبود بخشد (El Akremi et al., ؛Lyon & Montgomery, 2015

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

2018) و کارمندان و مشتریان باکیفیت بیشتری را جذب می‌کند و به سازمان‌ها مزیت رقابتی می‌دهد. اولاً، مشکلات زیست‌محیطی مانند گرم شدن کره زمین ناشی از انتشار بیش از حد کربن، زندگی عادی و فعالیت‌های اقتصادی حدود ۱ میلیارد نفر را به خطر می‌اندازد (Tian et al., 2022). بنابراین، هنگامی که شرکت‌ها اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری را مطابق با مفهوم توسعه سبز و کم کربن برای ذینفعان افشا می‌کنند، نه تنها تعهد خود را به مسئولیت‌های زیست‌محیطی و اجتماعی به ذینفعان نشان می‌دهند، بلکه سیگنالی غیرمنفعت‌خواهانه را نیز به ذینفعان ارسال می‌کنند. این به شرکت‌ها کمک می‌کند تا یک تصویر شهروندی عالی ایجاد کنند. انباشت این تصویر مثبت بلندمدت می‌تواند شهرت شرکت را بهبود بخشد (Cho et al., 2012) و یک دارایی نامشهود مهم را در محیط عدم تقارن اطلاعاتی تشکیل دهد. هنگامی که اخبار منفی از شرکت خارج می‌شود، این سرمایه شهرت ممکن است تحمل سرمایه‌گذاران را در برابر اخبار بد افزایش دهد، که اثر بافری خاصی بر نوسانات قیمت سهام ناشی از اخبار منفی خواهد داشت (Cao et al., 2020). علاوه بر این، برخلاف گزارش‌های مسئولیت اجتماعی، شرکت‌هایی که اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری را افشا می‌کنند، منافع اجتماعی را دنبال می‌کنند و به سطح حاکمیت شرکتی خود توجه می‌کنند، یعنی هم ارزش شرکتی و هم ارزش اجتماعی را در نظر می‌گیرند. این امر تا حدی می‌تواند از کاهش بهره‌وری شرکت و کاهش ارزش شرکت به‌دلیل تأکید بیش از حد بر منافع اجتماعی جلوگیری کند و واقعاً منافع سهام‌داران متعدد مجموعه را برآورده کند. افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری سطح حاکمیت بهتری را نشان می‌دهد و مشکل عدم تقارن اطلاعات را کاهش می‌دهد که به جذب سهام‌داران متعدد کمک می‌کند. در چنین شرایطی، قیمت سهام می‌تواند تولید و عملکرد واقعی شرکت را به موقع منعکس کند و در نتیجه از فروپاشی ناشی از انحراف بیش از حد بین قیمت سهام و ارزش ذاتی شرکت جلوگیری کند (Xu et al., 2022). بر اساس استدلال‌های فوق انتظار می‌رود که عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر معناداری داشته باشد. همچنین انتظار می‌رود که مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی را تعدیل کند.

پیشینه تجربی پژوهش

بارانی بره بی چاست و براتی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «تأثیر عملکرد پایدار اجتماعی بر

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» به این نتیجه رسیدند شرکت‌هایی که از سطح بالاتری از عملکرد پایدار اجتماعی برخوردارند تمایل کمتری به اجتناب مالیاتی دارند.

فخرحسینی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «تأثیر حاکمیت شرکتی و پاداش مدیریتی بر سیاست‌های مالیاتی جسورانه: شواهدی از شرکت‌های پذیرفته شده در اوراق بهادار تهران» به این نتیجه رسید که میزان پاداش هیئت مدیره و ساختار حاکمیت شرکتی بر سیاست‌های جسورانه مالیاتی کسب و کار شرکت‌ها، تأثیر معناداری دارد. اندازه هیئت مدیره، دوگانگی مدیر عامل و استقلال هیئت مدیره بر سیاست‌های جسورانه مالیاتی شرکت‌ها، تأثیر معناداری ندارد.

خرم‌آبادی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و اجتناب مالیاتی» به این نتیجه رسیدند که بین عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت و اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین کیفیت حاکمیت شرکتی نقش میانجی در رابطه بین عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت و اجتناب مالیاتی دارد.

مختاری و جابری خسروشاهی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر کنترل‌های داخلی بر اجتناب مالیاتی با تأکید بر نقش تعدیلگری شهرت شرکت و مالکیت نهادی» به این نتیجه رسیدند که بین کنترل‌های داخلی و اجتناب مالیاتی رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد. همچنین شهرت شرکت و مالکیت نهادی بر ارتباط بین کنترل‌های داخلی و اجتناب مالیاتی تأثیر معنادار و مستقیمی دارد.

نمازیان و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر نرخ مؤثر مالیاتی و کیفیت حاکمیت شرکتی بر اجتناب مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبت و معنی‌داری میان نرخ مؤثر مالیاتی و اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار وجود دارد، به طوری که با افزایش نرخ مؤثر مالیاتی بر اجتناب مالیاتی آن‌ها افزوده می‌شود، لیکن با اضافه شدن متغیر کیفیت حاکمیت شرکتی به رابطه فوق، اثر معناداری بر ارتباط میان نرخ مؤثر مالیاتی و اجتناب مالیاتی وجود ندارد. با توجه به تأثیر نرخ مؤثر مالیاتی بر اجتناب مالیاتی انتظار می‌رود با افزایش نرخ مؤثر مالیاتی، شرکت‌ها نسبت به اجتناب مالیاتی اقدام نمایند، ولی به‌دلیل عدم تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی بر آن رابطه، در عمل نشان داده می‌شود اجتناب مالیاتی کاهش نمی‌یابد. همچنین، اندازه

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

شرکت، دارایی‌های ثابت مشهود و نرخ بازده دارایی‌ها نیز سبب کاهش و عمر شرکت سبب افزایش اجتناب مالیاتی می‌شود.

عزتی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی ارتباط افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و اجتناب مالیاتی با تاکید بر نقش ساختار مالکیت» به این نتیجه رسیدند که بین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و اجتناب مالیاتی ارتباطی وجود ندارد، اما مالکیت مدیریتی و مالکیت نهادی در سطح معناداری ۹۰ درصد می‌توانند ضمن این که منجر به کاهش افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌شوند به میزان اجتناب مالیاتی نیز اضافه کنند.

خوشکار و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «نقش تعدیلگر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها بر رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و اجتناب مالیاتی» به این نتیجه رسیدند که بین کیفیت حاکمیت شرکتی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری وجود دارد و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، این رابطه منفی و معنادار را تقویت می‌کند.

رضائی پیته نوئی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «مدل‌بندی نقش تعدیلی حاکمیت شرکتی بر رابطه بین اعتماد اجتماعی و اجتناب مالیاتی» به این نتیجه رسیدند که اعتماد اجتماعی موجب کاهش اجتناب مالیاتی شرکت می‌شود. علاوه بر این مطابق با پیش‌بینی نظریه جایگزینی، نتایج نشان می‌دهدکه حاکمیت شرکتی رابطه منفی بین اعتماد اجتماعی و اجتناب مالیاتی شرکت‌ها را تضعیف می‌کند.

اسعدی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «ارتباط مؤلفه‌های ساختار مالکیت با سیاست‌های جسورانه مالیاتی و نقش تعدیل‌گر عملکرد مالی شرکت‌ها» نشان داد که رابطه منفی معنادار بین مالکیت دولتی و نهادی با سیاست‌های مالیاتی وجود داد. در حالی که رابطه معناداری بین مالکیت خصوصی با سیاست‌های مالیاتی مشاهده نشد. همچنین رابطه بین ساختار مالکیت و سیاست‌های مالیاتی در شرکت‌های با عملکرد ضعیف و قوی تفاوت معناداری دارد. نتایج مبین آن است که با افزایش میزان مالکیت نهادی و دولتی، مدیران کمتر به اقدامات کاهنده مالیات دست می‌زنند ولی افزایش مالکیت خصوصی در شرکت‌ها اقدامات مدیران در زمینه مالیات را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. از سوی دیگر اثر ساختار مالکیت بر سیاست‌های مالیاتی در شرکت‌های قوی بیشتر است.

ناظمی و پورعنقا (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش نظارتی هیئت مدیره در اجتناب مالیاتی شرکت‌های خانوادگی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» به این نتیجه

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

رسیدند که میزان اجتناب مالیاتی در شرکت‌های خانوادگی کمتر از میزان اجتناب مالیاتی در سایر شرکت‌ها است و بین درصد سهام متعلق به مدیر عامل در شرکت‌های خانوادگی و نرخ مؤثر مالیاتی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. متغیرهای نقش نظارتی هیئت مدیره باعث تعدیل این رابطه می‌شود. بنابراین در شرکت‌های خانوادگی، استقلال هیئت مدیره و اندازه هیئت مدیره باعث تشدید و دوگانگی نقش مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره باعث تضعیف رابطه بین درصد سهام متعلق به مدیر عامل و نرخ مؤثر مالیاتی می‌شود.

روستانی و مروانینگسری[1] (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی با مسئولیت اجتماعی شرکت به‌عنوان متغیر تعدیلی» نشان دادند که شرکت‌هایی که هر دو استراتژی تجاری آینده‌نگر و تدافعی را اتخاذ می‌کنند، تأثیر مستقیمی بر سیاست مالیاتی تهاجمی دارند. با این حال، شرکت‌هایی با استراتژی تجاری واکنش‌گر با تعدیل مسئولیت اجتماعی شرکتی می‌توانند تأثیر خود را بر سیاست مالیاتی تهاجمی طولانی‌تر کنند، اما شرکت‌هایی با استراتژی تجاری تدافعی با تعدیل مسئولیت اجتماعی شرکتی می‌توانند تأثیر خود را بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت کنند. اقدامات تهاجمی کاهش مالیات بر عدم پایداری یک شرکت تأثیر می‌گذارد، قیمت سهام کاهش می‌یابد زیرا تصویر شرکت در چشم سرمایه‌گذاران کمتر مطلوب می‌شود، چون سودهای کوچک ثبت می‌شود. برای دولت، شیوه‌های اجتناب از مالیات تهاجمی زیان‌هایی نیز به همراه دارد زیرا فرصت کاهش درآمد دولت از بخش مالیات را دارند.

ولته[2] (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «سرمایه‌گذاران نهادی پایدار، عملکرد پایداری شرکت و اجتناب از مالیات شرکت: شواهد تجربی از بازار سرمایه اروپا» به این نتیجه رسید که سرمایه‌گذاران نهادی پایدار تأثیر منفی بر اجتناب مالیاتی دارد و عملکرد پایداری شرکت این اثر منفی را تقویت می‌کند.

دخلی[3] (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «تأثیر ساختار مالکیت بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها با مسئولیت اجتماعی شرکت به عنوان متغیر میانجی» به این نتیجه رسیدکه مالکیت نهادی بر اجتناب مالیاتی تأثیر منفی می‌گذارد. هر چه نسبت مالکیت نهادی بیشتر باشد، احتمال استفاده از اجتناب مالیاتی کمتر است. نتایج آزمون سوبل، نشان داد که مسئولیت اجتماعی شرکت

1. Rustani and Murwaningsari (2024)
2. Velte (2023)
3. Dakhli (2022)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

به‌طور جزئی تأثیر مالکیت نهادی را بر اجتناب از مالیات شرکت‌ها واسطه می‌کند.

لی و همکاران[1] (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «وقتی سرمایه‌گذاران اختصاصی پرت می‌شوند: تأثیر نظارت نهادی بر اجتناب از مالیات شرکت‌ها» نشان دادند که شرکت‌های سرمایه‌پذیر به‌طور قابل توجهی اجتناب مالیاتی موقت خود را زمانی که کاهش موقتی در توجه سرمایه‌گذاران نهادی اختصاصی وجود دارد، افزایش می‌دهند. آزمون‌های مقطعی نشان می‌دهد که تأثیر مالیاتی کاهش توجه سرمایه‌گذار اختصاصی و شدت نظارت، زمانی که محیط اطلاعاتی شرکت شفاف‌تر است و زمانی که یک شرکت در معرض حاکمیت داخلی ضعیف‌تر است، آشکارتر است.

کوورمن و ولته[2] (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «تأثیر راهبری شرکتی بر اجتناب از مالیات شرکت: بررسی ادبیات» نشان دادند که مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی مؤثر، اجتناب مالیاتی را در سطح بهینه خاص شرکت هدایت می‌کند. با این حال، نظریه کلاسیک عامل اصلی در توضیح کامل اجتناب مالیاتی شرکت به عنوان یک نتیجه شکست خورده است. بررسی عوامل تعیین‌کننده اجتناب مالیاتی شرکتی مستلزم رویکردی جامع‌تر با در نظر گرفتن نهادهای حاکمیت شرکتی و همه ذینفعان مرتبط با شرکت است. آن‌ها نشان دادند که نهادهای حاکمیت شرکتی نه تنها پتانسیل افزایش اجتناب مالیاتی، سودآورتر کردن شرکت‌ها را دارند، بلکه اجتناب مالیاتی را به سطحی محدود می‌کنند که خطرات ناشی از آن بیشتر از منافع آن نباشد.

زنگ[3] (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و اجتناب مالیاتی» به این نتیجه رسید که که مسئولیت اجتماعی شرکت به‌طور مثبت با اجتناب مالیاتی مرتبط است. همچنین شواهد نشان می‌دهد که در کشورهایی با حکمرانی ضعیف در سطح کشور، شرکت‌هایی با امتیازات مسئولیت اجتماعی شرکت بالاتر در اجتناب مالیاتی کمتری شرکت می‌کنند که به این معنی است که مسئولیت اجتماعی شرکت و حاکمیت در سطح کشور جایگزین هستند.

در اکثر کشورها، بخش عمده‌ای از منابع درآمدی دولت از طریق مالیات تأمین می‌شود. سهم از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها متفاوت است. در این میان، سیاست مالیاتي تهاجمی در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورها همواره از آنچه که برآورد

1. Li et al. (2021)
2. Kovermann & Velte (2019)
3. Zeng (2019)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

شده است کمتر باشد. بنابراین، از جمله موضوعات بسیار مهم که در حال حاضر در اکثر پژوهش‌ها مورد توجه است، بحث سیاست مالیاتی نهاجمی و عوامل مؤثر بر آن و نتایجی است که از آن حاصل می‌شود. بررسی پیشینه پژوهش‌های تجربی صورت گرفته در بازار سرمایه ایران نشان می‌دهد که تاکنون در هیچ پژوهشی تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی و نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط بین آنها بررسی نشده است، بنابراین پژوهش حاضر از این حیث جدید و دارای نوآوری است و می‌تواند باعث توسعه و غنای مبانی نظری پژوهش در حوزه موضوع پژوهش به ویژه حوزه مالیاتی شود.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه ۱: عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر دارد.
فرضیه ۲: استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر دارد.
فرضیه ۳: مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط بین عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر دارد.
فرضیه ۴: مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط بین استراتژی تجاری و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر دارد.

روش پژوهش

۱. نحوه جمع‌آوری داده‌ها

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی است. طرح پژوهش آن از نوع پژوهش‌های شبه‌تجربی و پس‌رویدادی است و با استفاده از اطلاعات تاریخی انجام می‌شود. برای گردآوری اطلاعات مبانی نظری پژوهش از نشریات، کتب و همچنین پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس استفاده شده است. همچنین، داده‌های مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل، از نرم‌افزار ره‌آورد نوین و اطلاعات صورت‌های مالی حسابرسی شده و یادداشت‌های توضیحی شرکت‌ها استخراج شده است.

۲. جامعه آماری، نمونه آماری و بازه زمانی پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه شرکت‌هاي پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

بازه زمانی نیز یک دوره زمانی ۱۰ ساله بر اساس صورت‌های مالی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ شرکت‌های نمونه است.

در پژوهش حاضر براي تعيين نمونه آماري، از روش غربال‌گری استفاده شده است. بدين منظور آن دسته از شرکت‌هاي جامعه آماري که شرايط زير را دارا باشند به‌عنوان نمونه آماري انتخاب و مابقي حذف مي‌شوند.

۱. سال مالی شرکت منتهی به تاریخ پایان اسفند ماه هر سال باشد و شرکت طی دوره مورد بررسی تغییر سال مالی نداده باشد.

۲. شرکت‌های تحت بررسی جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ، واسطه‌گری مالی و بیمه نباشند.

۳. اطلاعات و داده‌های آن‌ها در دسترس باشد.

۴. معاملات سهام شرکت به طور مداوم در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفته باشد و توقف معاملاتی بیش از شش ماه در مورد سهام یاد شده اتفاق نیفتاده باشد.

با توجه به شرايط و محدوديت‌هاي فوق، از بين شرکت‌هاي پذيرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در مجموع ۱۴۸ شرکت به‌عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شده است.

جدول ۱. نحوه نمونه‌گیری

تعداد کل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	**۴۸۰**
کسر می‌شود:	
تعداد شرکت‌هایی که سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند نمی‌باشد و یا طی دوره تحقیق تغییر سال مالی داده باشند.	**(۹۳)**
تعداد شرکت‌هایی که در گروه شرکت‌های هلدینگ، سرمایه‌گذاری و یا واسطه‌گری‌های مالی بوده‌اند.	**(۴۱)**
تعداد شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی ۱۴۰۱-۱۳۹۲ اطلاعات کامل آن‌ها در دسترس نمی‌باشد.	**(۸۷)**
تعداد شرکت‌های که در قلمرو زمانی ۱۴۰۱-۱۳۹۲ بیش از سه ماه توقف معاملاتی داشته‌اند.	**(۱۱۱)**
تعداد شرکت‌های نمونه	**۱۴۸**

منبع: بورس اوراق بهادار تهران.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

مدل‌های مربوط به آزمون فرضیه‌های پژوهش

به پیروی از پژوهش‌های پیشین (روستانی و مروانگسری، ۲۰۲۴؛ هندی و همکاران[1]، ۲۰۲۴؛ ایروان و تورواتو[2]، ۲۰۲۰؛ اینگر وانسانت[3]، ۲۰۱۹؛ اندری و فتونی[4]، ۲۰۲۰) به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌های رگرسیونی چندمتغیره زیر بهره گرفته می‌شود:

مدل آزمون فرضیه‌های ۱ و ۲:

$$ETR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ESG_{it} + \beta_2 BSP_{it} + \beta_3 BSD_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 ROA_{it} + \beta_7 GROWTH_{it} + \beta_8 AGE_{it} + \beta_9 PPE_{it} + \beta_{10} LIQ_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۱)$$

مدل آزمون فرضیه‌های ۳ و ۴:

$$ETR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ESG_{it} + \beta_2 BSP_{it} + \beta_3 BSD_{it} + \beta_4 CSR_{it} + \beta_5 ESG_{it}*CSR_{it} + \beta_6 BSP_{it}*CSR_{it} + \beta_7 BSD_{it}*CSR_{it} + \beta_8 SIZE_{it} + \beta_9 LEV_{it} + \beta_{10} ROA_{it} + \beta_{11} GROWTH_{it} + \beta_{12} AGE_{it} + \beta_{13} PPE_{it} + \beta_{14} LIQ_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۲)$$

که در مدل‌های فوق:

ETR: سیاست مالیاتی تهاجمی؛ ESG: عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری؛ CSR: مسئولیت اجتماعی شرکت؛ BSP: استراتژی تجاری آینده‌نگر؛ BSD: استراتژی تجاری تدافعی؛ SIZE: اندازه شرکت؛ LEV: اهرم مالی؛ ROA: بازده دارایی‌ها؛ GROWTH: رشد فروش؛ AGE: عمر شرکت؛ PEE: نسبت دارایی‌های ثابت؛ LIQ: نقدینگی.

نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

- **متغیر وابسته:**

سیاست مالیاتی تهاجمی (ETR): منظور از سیاست مالیاتی تهاجمی، اجتناب مالیاتی بالا می‌باشد که یک متغیر ساختگی است، در صورتی که نرخ مؤثر مالیاتی در چارک اول باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر تعلق می‌گیرد. نرخ مؤثر مالیاتی از طریق تقسیم هزینه مالیات بر درآمد بر سود قبل از مالیات محاسبه می‌شود (Rustandi & Murwaningsari, 2024؛ Irawan & Turwanto, 2020؛ Inger Vansant, 2019؛ Endri & Fathony 2020).

1. Hendi et al. (2024)
2. Irawan & Turwanto (2020)
3. Inger Vansant (2019)
4. Endri & Fathony (2020)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

- **متغیرهای مستقل:**

عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری (ESG): در این پژوهش برای محاسبه عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری از الگوی وزنی که فخاری و همکاران (۱۳۹۶) برای سنجش عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری شرکت‌های فعال در بازار سرمایه ایران ارائه دادند استفاده می‌شود. بدین صورت که براساس چک لیست پژوهش مذکور، گزارشات هیئت مدیره به دقت مورد تحلیل محتوا قرار گرفته و در صورت وجود هر شاخص برای آن امتیاز ۱ و در غیر این صورت امتیاز صفر در نظر گرفته می‌شود. الگوی وزنی مورد استفاده در پژوهش (برگرفته از پژوهش فخاری و همکاران، ۱۳۹۶) به‌شرح زیر است:

$$ESG = 0.337E + 0.388S + 0.275G \quad (۳)$$

ESG نمایانگر نمره عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری؛ E نمایانگر نمره بُعد محیطی؛ S نمایانگر نمره بُعد اجتماعی و G نمایانگر نمره بُعد راهبری است. لازم به ذکر است که در پژوهش تحریری و افسای (۱۴۰۰) نیز از این الگوی وزنی استفاده شده است. شاخص‌های مربوط به ابعاد عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری به‌شرح زیر است:

جدول ۲. شاخص‌های عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری

شاخص‌های بُعد محیطی	شاخص‌های بُعد اجتماعی	شاخص‌های بُعد راهبری
۱. آلایندگی، آلودگی و ضایعات ۲. انرژی، بهره‌وری، آب ۳. تنوع زیستی ۴. تغییر آب و هوا ۵. ارزیابی ریسک محیطی ۶. مسائل خدمات و زنجیره تأمین ۷. آموزش محیطی ۸. سیستم مدیریت محیطی ۹. شفاف‌سازی محیطی	۱. سلامت، امنیت و بهره‌وری ۲. حقوق نیروی کار ۳. ادراک اجتماعی ذینفعان ۴. سلامت تولید ۵. عدم تبعیض و شمول اجتماعی ۶. مسائل اجتماعی مشتریان و زنجیره تأمین ۷. رعایت اصول حقوق بشر ۸. توسعه اجتماعی و بشر دوستی ۹. سرمایه‌گذاری مسئولیت اجتماعی ۱۰. حفظ نام تجاری و رفتار ضد رقابتی ۱۱. یادگیری و آموزش اجتماعی ۱۲. شفاف‌سازی اجتماعی	۱. رعایت حقوق سهامداران ۲. کمیته‌ها ۳. مدیریت ریسک ۴. جبران عملکرد ۵. اخلاق و اصول رفتاری ۶. شفاف‌سازی راهبری ۷. انطباق با قوانین ۸. ترکیب هیئت مدیره ۹. مدیریت ریسک سرمایه‌گذاری

منبع: یافته‌های پژوهش.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

استراتژی تجاری (BSP و BSD): در پژوهش حاضر به پیروی از تنانی و محب‌خواه (۱۳۹۳) برای تعیین نوع استراتژی هر شرکت از سیستم امتیازدهی ترکیبی اینتر و همکاران (۱۹۹۷) استفاده می‌شود؛ بدین صورت که برای بدست آوردن امتیازات ترکیبی از پنج نسبت نرخ رشد فروش، هزینه تبلیغات به کل فروش، تعداد کارکنان به فروش، ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری آن و نسبت دارایی‌های ثابت به کل دارایی‌ها استفاده می‌شود. سیستم امتیازدهی بدین صورت است که ابتدا شرکت‌ها بر اساس چهار نسبت اول به ترتیب از بالا به پایین در پنج گروه تقسیم می‌شوند. بدین شکل که شرکتی که در بالاترین بنچمارک قرار دارد امتیاز ۵ و شرکتی که در پایین‌ترین بنچمارک قرار می‌گیرد امتیاز ۱ را کسب می‌کند و بقیه شرکت‌ها متناسب با پنچک مربوطه امتیازدهی می‌شوند. سپس شرکت‌ها بر اساس نسبت آخر به پنج گروه تقسیم می‌شوند. این بار شرکتی که در بالاترین بنچمارک قرار می‌گیرد امتیاز ۱ و شرکتی که در پایین‌ترین بنچمارک قرار دارد امتیاز ۵ را کسب می‌کند و بقیه شرکت‌ها متناسب با بنچمارک مربوطه امتیازدهی می‌شوند. در مرحله آخر امتیاز بدست آمده از دو مرحله فوق با یکدیگر جمع می‌شود تا امتیاز نهایی هر شرکت بدست آید. دامنه امتیازات ترکیبی (مجموع پنج نسبت فوق) هر شرکت طی یک سال بین ۵ تا ۲۵ خواهد شد. شرکت‌هایی که مجموع امتیازشان در بازده ۵ تا ۱۵ باشد به عنوان شرکت‌های تدافعی و شرکت‌هایی که مجموع امتیازشان در بازده ۱۵ تا ۲۵ باشد به عنوان شرکت‌های آینده‌نگر تعیین می‌شوند (Ittner et al., 1997).

- **متغیر تعدیل‌گر:**

مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR): متغیر تعدیل‌گر پژوهش، مسئولیت اجتماعی شرکت است که با توجه به معیارهایی که مؤسسه معروف به KLD[1]، هر ساله سازمان‌ها را براساس معیارهای مسئولیت اجتماعی و زیست‌محیطی رتبه‌بندی می‌کند اندازه‌گیری شده است. مسئولیت‌پذیری اجتماعی در این پژوهش دارای چهار بعد است، هر بعد آن دارای نقاط قوت و ضعف مخصوص به خود می‌باشد. با تفاضل نقاط قوت از نقاط ضعف مربوطه نمره آن بعد بدست می‌آید. در نهایت با جمع تمام ابعاد فوق یک نمره کلی برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی بدست خواهد آمد. لازم به ذکر است که در صورت وجود هر نقطه ضعف یا نقطه قوت مربوطه، عدد یک و در صورت نبود آن‌ها عدد صفر در نظر گرفته خواهد شد. اطلاعات لازم برای این متغیرها در گزارش هیئت مدیره شرکت‌ها افشاء

1. Kinder, Lydenberg and Domini Research & Analytics, Inc.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

می‌شود و در تحقیق حاضر برای معرفی هر یک از ابعاد، با توجه به ماهیت افشاگری در ایران، از شاخص‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در ایران و همچنین از گواهی‌نامه‌های ISO 9001 سیستم مدیریت کیفیت، ISO 14001 مدیریت زیست‌محیطی، OHSAS 18001 استاندارد ایمنی و بهداشت استفاده شده است. بنابراین در این تحقیق صرفاً از مدل KLD استفاده نشده بلکه معیارها مطابق با استاندارد ایران است که همان‌طور که پیش‌تر توضیح داده شد در گزارش هیئت مدیره افشاء می‌شود. مدل حاضر مدل عینی و کمّی معروفی است که تاکنون از طریق نهادهای رسمی در بسیاری از کشورها برای اندازه‌گیری مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی استفاده شده است. مدل به‌صورت زیر است:

$$CSR = CSR.COM + CSR.EMP + CSR.ENV + CSR.PRO \quad (۴)$$

که در آن:

CSR = نمره مسئولیت اجتماعی شرکت

CSR.COM = نمره افشای مشارکت اجتماعی

CSR.EMP = نمره افشای روابط کارکنان

CSR.ENV = نمره افشای محیط زیست

CSR.PRO = نمره ویژگی‌های محصولات

CSR.COM = نمره مشارکت اجتماعی که از طریق تفاضل نقاط قوت و نقاط ضعف خاص خود به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$CSR.EMP = \sum Strengths - \sum Concerns \quad (۵)$$

همین‌طور می‌توان نمره‌های ابعاد دیگر مسئولیت اجتماعی، همچون CSR.EMP (نمره افشای روابط کارکنان)، CSR.ENV (نمره افشای محیط زیست)، CSR.PRO (نمره ویژگی‌های محصولات) را از طریق ذکر شده در بالا محاسبه کرد (Mishra et al., 2011).

پاره‌ای از نقاط قوت و ضعف ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌طور خلاصه در جدول (۳) ارائه شده است:

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

جدول ۳. ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی همراه با نقاط قوت و ضعف آن‌ها

نقاط قوت	نمره	نقاط ضعف	نمره	ابعاد مسئولیت اجتماعی
۱- کمک‌های خیریه ۲- کمک‌های نوآورانه (کمک به سازمان‌های غیرانتفاعی، مشارکت در طرح‌های عمومی)		۱- اثر منفی اقتصادی (تأثیر منفی بر کیفیت زندگی، تعطیلی کارخانه) ۲- عدم پرداخت مالیات		مشارکت اجتماعی
جمع نمره میزان افشای مشارکت اجتماعی				
۱- به اشتراک گذاشتن سود نقدی ۲- مزایای بازنشستگی		۱- ضعف بهداشتی و ایمنی ۲- کاهش نیروی کار		روابط کارکنان
جمع نمره میزان افشای روابط کارکنان				
۱- انرژی پاک (استفاده از سوخت با آلودگی کمتر) ۲- کنترل آلودگی هوا و کاهش گاز گلخانه‌ای		۱- تولید زباله‌های خطرناک ۲- پرداخت جریمه به‌دلیل نقض مدیریت زباله		محیط زیست
جمع نمره میزان افشای محیط زیست				
۱- کیفیت محصول ۲- ایمنی محصول		۱- پرداخت جریمه در مورد ایمنی محصول ۲- پرداخت جریمه برای تبلیغات منفی		ویژگی محصولات
جمع نمره میزان افشای ویژگی محصولات				
جمع نمره‌ها				

منبع: میشرا و همکاران (۲۰۱۱).

- **متغیرهای کنترلی:**

اندازه شرکت (SIZE): از طریق لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت اندازه‌گیری می‌شود (Inger ؛Irawan & Turwanto, 2020 ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024 Endri & Fathony 2020 ؛Vansant, 2019).

اهرم مالی (LEV): از طریق تقسیم کل بدهی‌ها بر کل دارایی‌های شرکت اندازه‌گیری می‌شود (Inger ؛Irawan & Turwanto, 2020 ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024 Endri & Fathony 2020 ؛Vansant, 2019).

بازده دارایی‌ها (ROA): از طریق تقسیم سود خالص بر کل دارایی‌های شرکت اندازه‌گیری می‌شود (Inger ؛Irawan & Turwanto, 2020 ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

(Endri & Fathony 2020 ؛Vansant, 2019).

رشد فروش (GROWTH): از طریق تقسیم تفاوت فروش سال جاری و سال قبل بر فروش سال قبل اندازه‌گیری می‌شود (Irawan ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024 & Turwanto, 2020 ؛Inger Vansant, 2019 ؛Endri & Fathony 2020).

عمر شرکت (AGE): از طریق لگاریتم طبیعی تعداد سال‌های تأسیس شرکت تا سال جاری اندازه‌گیری می‌شود (Irawan & Tur- ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024 wanto, 2020 ؛Inger Vansant, 2019 ؛Endri & Fathony 2020).

نسبت دارایی‌های ثابت (PEE): از طریق تقسیم دارایی‌های ثابت بر کل دارایی‌های شرکت اندازه گیری می‌شود (Irawan & Turwanto, ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024 2020 ؛Inger Vansant, 2019 ؛Endri & Fathony 2020).

نقدینگی (LIQ): از طریق تقسیم دارایی‌های جاری بر بدهی‌های جاری شرکت اندازه‌گیری می‌شود (Irawan & Turwanto, ؛Rustandi & Murwaningsari, 2024 2020 ؛Inger Vansant, 2019 ؛Endri & Fathony 2020).

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

در جدول (۴) برخي از مفاهيم آمار توصيفي متغيرها، شامل ميانگين، ميانه، حداقل مشاهدات، حداکثر مشاهدات و انحراف معيار ارائه شده است. به عنوان مثال با توجه به پنل الف نتایج نشان می‌دهد که، میانگین عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری ۴.۹۱۵ می‌باشد که با توجه به انحراف معیار (۱.۳۵۳) از نوسان‌پذیری پایینی برخوردار است. میانگین متغیر اهرم مالی ۰.۵۵۷ می‌باشد که نشان دهنده این است که به‌طور متوسط ۵۵.۷٪ منابع مالی شرکت‌ها از طریق بدهی تأمین مالی شده است. میانگین بازده دارایی‌ها ۰.۱۳۹ می‌باشد که با توجه به انحراف معیار (۰.۱۳۳) از نوسان‌پذیری بالایی برخوردار است. میانگین متغیر نسبت دارایی‌های ثابت ۰.۲۴۹ می‌باشد که نشان دهنده این است که به‌طور متوسط ۲۴.۹٪ کل دارایی‌های شرکت را دارایی‌های ثابت تشکیل می‌دهد. با توجه به پنل (ب) نتایج همچنین نشان می‌دهد که ۳۷.۹٪ شرکت‌های مورد بررسی از استراتژی تجاری آینده نگر و ۵۴.۹٪ از استراتژی تجاری تدافعی پیروی می کنند.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

جدول ۴. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

پنل الف: متغیرهای پیوسته						
نام متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری	۱۴۸۰	۴.۹۱۵	۴.۹۵۱	۷.۱۶۶	۲.۴۹۹	۱.۳۵۳
مسئولیت اجتماعی شرکت	۱۴۸۰	۱۸.۸۰۲	۱۹.۰۰۰	۲۷.۰۰۰	۱۰.۵۰۰	۴.۲۵۳
اندازه شرکت	۱۴۸۰	۱۴.۹۲۲	۱۴.۶۷۹	۱۸.۱۰۳	۱۲.۵۲۹	۱.۴۶۸
اهرم مالی	۱۴۸۰	۰.۵۵۷	۰.۵۵۹	۰.۹۰۰	۰.۱۹۸	۰.۱۹۹
بازده دارایی‌ها	۱۴۸۰	۰.۱۳۹	۰.۱۱۶	۰.۴۱۸	-۰.۰۶۶	۰.۱۳۳
رشد فروش	۱۴۸۰	۰.۳۷۸	۰.۳۲۴	۱.۲۹۴	-۰.۲۳۹	۰.۴۱۱
عمر شرکت	۱۴۸۰	۳.۷۲۹	۳.۸۲۹	۴.۱۲۷	۳.۰۹۱	۰.۳۱۱
نسبت دارایی‌های ثابت	۱۴۸۰	۰.۲۴۹	۰.۲۰۸	۰.۶۲۴	۰.۰۴۲	۰.۱۶۹
نقدینگی	۱۴۸۰	۱.۵۸۹	۱.۳۹۲	۳.۶۳۲	۰.۶۲۶	۰.۷۵۹

پنل ب: متغیرهای دو ارزشی			
نام متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
سیاست مالیاتی تهاجمی	۱	۳۷۰	۲۵٪
	۰	۱۱۱۰	۷۵٪
استراتژی تجاری آینده‌نگر	۱	۵۶۱	۳۷.۹٪
	۰	۹۱۹	۶۲.۱٪
استراتژی تجاری تدافعی	۱	۸۱۳	۵۴.۹٪
	۰	۶۶۷	۴۵.۱٪

منبع: یافته‌های پژوهش.

با توجه به جدول (۵) نتایج بدست آمده از جدول ضریب همبستگی نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪، عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری، استراتژی تجاری تدافعی، مسئولیت اجتماعی شرکت، اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، رشد فروش، عمر شرکت و نقدینگی با سیاست مالیاتی تهاجمی همبستگی معکوس (منفی) و معناداری دارند. در حالی که، استراتژی تجاری آینده نگر، اهرم مالی و نسبت دارایی‌های ثابت با سیاست مالیاتی تهاجمی همبستگی مستقیم (مثبت) و معناداری دارند.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

جدول ۵. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱	سیاست‌مالیاتی تهاجمی	۱.۰۰۰											
	احتمال	-----											
۲	عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری	-۰.۱۵۸	۱.۰۰۰										
	احتمال	۰.۰۰۰	-----										
۳	استراتژی تجاری آینده‌نگر	۰.۱۶۵	۰.۰۲۷	۱.۰۰۰									
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۳۰۷	-----									
۴	استراتژی تجاری تدافعی	-۰.۲۱۲	-۰.۰۲۸	-۰.۸۶۳	۱.۰۰۰								
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۲۸۴	۰.۰۰۰	-----								
۵	مسئولیت اجتماعی شرکت	-۰.۱۱۴	۰.۱۱۲	۰.۰۲۰	-۰.۰۲۸	۱.۰۰۰							
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۴۳۶	۰.۲۹۰	-----							
۶	اندازه‌شرکت	-۰.۱۴۷	۰.۰۴۸	-۰.۰۳۹	۰.۰۴۶	-۰.۰۴۹	۱.۰۰۰						
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۰۶۳	۰.۱۳۵	۰.۰۷۵	۰.۰۵۹	-----						
۷	اهرم مالی	۰.۲۹۱	۰.۰۰۰	۰.۰۴۶	-۰.۰۲۳	-۰.۰۱۳	۰.۰۲۹	۱.۰۰۰					
	احتمال	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	۰.۰۷۷	۰.۳۷۵	۰.۶۲۲	۰.۲۶۹	-----					
۸	بازده‌دارایی‌ها	-۰.۵۴۳	-۰.۰۴۲	-۰.۰۴۳	۰.۰۳۸	-۰.۰۳۷	۰.۲۳۳	-۰.۵۹۸	۱.۰۰۰				
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۱۰۹	۰.۰۹۹	۰.۱۴۴	۰.۱۵۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-----				
۹	رشد فروش	-۰.۱۹۲	۰.۰۸۵	-۰.۰۷۰	۰.۰۶۳	-۰.۰۵۲	۰.۲۶۳	-۰.۱۵۱	۰.۳۴۹	۱.۰۰۰			
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۰۰۱	۰.۰۰۷	۰.۰۱۶	۰.۰۴۴	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-----			
۱۰	عمرشرکت	-۰.۰۵۹	-۰.۰۰۶	-۰.۰۰۵	۰.۰۱۳	-۰.۰۱۰	۰.۱۹۳	۰.۰۰۳	۰.۰۹۶	۰.۰۸۸	۱.۰۰۰		
	احتمال	۰.۰۲۳	۰.۸۲۶	۰.۸۴۱	۰.۶۱۰	۰.۶۸۹	۰.۰۰۰	۰.۹۲۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۱	-----		
۱۱	نسبت دارایی‌های ثابت	۰.۱۰۹	-۰.۰۱۵	-۰.۰۵۵	-۰.۰۰۴	-۰.۰۱۴	-۰.۰۴۶	-۰.۱۸۹	-۰.۱۸۱	-۰.۰۵۶	-۰.۰۰۴	۱.۰۰۰	
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۵۷۲	۰.۰۳۵	۰.۸۷۴	۰.۵۹۲	۰.۰۷۵	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۳۲	۰.۸۹۰	-----	
۱۲	نقدینگی	-۰.۳۱۸	۰.۰۰۴	-۰.۰۱۲	۰.۰۲۸	۰.۰۱۸	-۰.۰۱۳	-۰.۷۶۴	۰.۶۱۳	۰.۱۹۰	۰.۰۱۷	-۰.۲۷۰	۱.۰۰۰
	احتمال	۰.۰۰۰	۰.۸۷۳	۰.۶۴۱	۰.۲۷۵	۰.۴۸۵	۰.۶۱۹	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۵۰۳	۰.۰۰۰	-----

منبع: یافته‌های پژوهش.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

آمار استنباطی

بررسی پیش‌فرض‌های تخمین مدل‌های پژوهش

در پژوهش حاضر با توجه به باینری (صفر و یک) بودن متغیر وابسته پژوهش در مدل پژوهش، به‌منظور تخمین این مدل از تکنیک رگرسیون لوجیت بهره گرفته می‌شود. برای اینکه در مدل رگرسیون خطی، تخمین‌زن‌های ضرایب رگرسیون، بهترین تخمین‌زن‌های بدون تورش خطی باشند، لازم است تا واریانس جزء خطای مدل ثابت باشد و بین متغیرهای توضیحی هم‌خطی وجود نداشته باشد. لذا در ادامه، این مسأله بررسی شده و سپس نتایج حاصل از برآوردهای انجام شده تشریح می‌شود. در همین راستا از نرم‌افزار Eviews#۱۳ برای تشخیص رابطه موجود بین متغیرها استفاده شده است.

آزمون ثابت بودن واریانس جزء خطا (باقیمانده‌ها)

یکی از فروض رگرسیون این است که تمامی جملات باقیمانده دارای واریانس برابر باشند. در عمل ممکن است این فرض چندان صادق نبوده و به‌دلایل مختلفی از قبیل: شکل نادرست تابع مدل، وجود نقاط پرت، شکست ساختاری در جامعه آماری و ... شاهد پدیده ناهمسانی واریانس باشیم. برای بررسی این مشکل آزمون‌های مختلفی توسط اقتصاددانان معرفی شده است. در این مطالعه به‌منظور تخمین مدل‌های پژوهش از رگرسیون لوجیت بهره گرفته شده است، بنابراین هنگام تخمین مدل، گزینه وایت[1] نیز انتخاب شده است تا در صورت وجود ناهمسانی واریانس، این مشکل برطرف شود.

آزمون عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای توضیحی

در این پژوهش برای بررسی عدم وجود هم‌خطی از معیار عامل تورم واریانس۲ (VIF) استفاده شده است. وقتی که شاخص تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشد، نشان دهنده عدم وجود هم‌خطی است. با توجه به جداول (۶) و (۷) نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که میزان تورم واریانس متغیرهای مستقل و کنترلی در مدل‌های پژوهش در حد مجاز خود قرار داشته و لذا از این بابت مشکلی وجود ندارد.

1. White
2. Variance Inflation Factor (VIF)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

جدول ۶. نتایج حاصل از آزمون عدم وجود هم‌خطی بین متغیر توضیحی مدل اول پژوهش

متغیر	واریانس ضریب	عامل تورم واریانس
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری	۰.۰۰۰۴۸۰	۱.۰۰۶۷۰۴
استراتژی تجاری آینده‌نگر	۰.۰۰۱۶۲۶	۳.۹۸۴۲۱۲
استراتژی تجاری تدافعی	۰.۰۰۱۵۴۰	۳.۹۶۸۹۷۹
اندازه شرکت	۰.۰۰۰۳۸۶	۱.۱۰۸۱۹۸
اهرم مالی	۰.۰۰۴۲۸۰	۲.۵۰۵۷۳۴
بازده دارایی‌ها	۰.۰۰۸۴۶۵	۲.۱۵۰۹۹۲
رشد فروش	۰.۰۰۰۱۷۱	۱.۰۷۱۳۶۵
عمر شرکت	۰.۰۰۰۹۲۲	۱.۰۴۱۸۰۹
نسبت دارایی‌های ثابت	۰.۰۰۳۷۶۳	۱.۲۹۷۶۷۰
نقدینگی	۰.۰۰۰۷۰۳	۱.۵۶۴۳۵۵

منبع: یافته‌های پژوهش.

جدول ۷. نتایج حاصل از آزمون عدم وجود هم‌خطی بین متغیر توضیحی مدل دوم پژوهش

متغیر	واریانس ضریب	عامل تورم واریانس
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری	۰.۰۰۰۶۴۸	۱.۹۷۷۰۰۵
استراتژی تجاری آینده‌نگر	۰.۰۳۵۲۵۴	۱.۹۴۶۵۴۱
استراتژی تجاری تدافعی	۰.۰۳۳۸۰۹	۱.۸۲۲۵۲۹
مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۰۰۰۱۲۶	۱.۷۵۲۸۲۳
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری + مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۰۰۰۱۷۰	۲.۹۵۵۹۷۶
استراتژی تجاری آینده‌نگر + مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۰۰۰۹۳۴	۳.۱۳۰۱۱۲
استراتژی تجاری تدافعی + مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۰۰۰۸۹۸	۳.۷۶۴۸۷۸
اندازه شرکت	۰.۰۰۰۳۸۲	۱.۱۱۰۴۹۳
اهرم مالی	۰.۰۰۴۲۵۶	۲.۵۲۳۰۸۰
بازده دارایی‌ها	۰.۰۰۸۴۰۷	۲.۱۶۳۲۱۸
رشد فروش	۰.۰۰۰۱۶۹	۱.۰۷۲۲۸۱
عمر شرکت	۰.۰۰۰۹۱۳	۱.۰۴۴۵۳۵
نسبت دارایی‌های ثابت	۰.۰۰۳۷۳۴	۱.۳۰۳۹۷۵
نقدینگی	۰.۰۰۰۶۹۶	۱.۵۶۶۶۵۷

منبع: یافته‌های پژوهش.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

یافته‌های فرضیه ۱

به منظور آزمون فرضیه ۱ از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۸) بهره گرفته شده است. مقدار آماره نسبت راستنمایی (LR) در سطح اطمینان ۹۵٪ بیانگر معناداری کلی مدل پژوهش است. نتایج مربوط به ضریب تعیین مک فادن نشان می‌دهد، که تقریباً ۲۷.۱٪ تغییرات متغیر وابسته (سیاست مالیاتی تهاجمی) به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی مدل، توضیح داده می‌شود. نتایج حاصل از متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که با توجه به آماره z در سطح اطمینان ۹۵٪، اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها و نقدینگی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارند. در حالی که، اهرم مالی و نسبت دارایی‌های ثابت بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارند. از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵٪، رشد فروش و عمر شرکت بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر معناداری ندارند.

در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری، ۰.۲۴۹۸۴۷- بوده که نشان‌دهنده تأثیر منفی عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی است که در سطح اطمینان ۹۵٪، با توجه به آماره z ضریب متغیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری، در مدل معنادار می‌باشد. با توجه به موارد فوق می‌توان در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه ۱ را تأیید کرد. این امر به این معنی است که عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارد، به عبارت دیگر با افزایش عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری، احتمال سیاست مالیاتی تهاجمی کاهش می‌یابد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش انجام شده توسط روستانی و مروانگسری (۲۰۲۴) مطابقت دارد.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

جدول ۸. نتایج حاصل از تخمین مدل اول پژوهش

متغیر وابسته: سیاست مالیاتی تهاجمی روش تخمین: رگرسیون لوجیت				
متغیرها	ضریب	خطای استاندارد	آماره z	سطح معناداری
مقدار ثابت	۱.۲۱۶۱۵۴	۱.۳۰۵۶۶۳	۰.۹۳۱۴۴۶	۰.۳۵۱۶
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری	-۰.۲۴۹۸۴۷	۰.۰۷۵۴۴۷	-۳.۳۱۱۵۵۸	۰.۰۰۱۰
استراتژی تجاری آینده‌نگر	۰.۵۶۳۷۰۷	۰.۲۰۳۳۹۶	۲.۷۷۱۴۷۳	۰.۰۰۵۸
استراتژی تجاری تدافعی	-۰.۴۵۸۲۸۱	۰.۱۹۲۲۴۷	-۲.۳۸۳۸۱۰	۰.۰۱۷۶
اندازه شرکت	-۰.۱۶۲۳۷۸	۰.۰۷۲۰۳۱	-۲.۲۵۴۲۸۴	۰.۰۲۵۲
اهرم مالی	۰.۸۶۳۵۲۴	۰.۲۸۶۲۸۱	۳.۰۱۶۳۵۴	۰.۰۰۲۷
بازده دارایی‌ها	-۱۳.۸۴۹۸۳	۱.۶۶۸۳۸۳	-۸.۳۰۱۳۴۸	۰.۰۰۰۰
رشد فروش	-۰.۰۷۹۳۵۰	۰.۱۸۷۹۳۲	-۰.۴۲۲۲۲۷	۰.۶۷۲۹
عمر شرکت	-۰.۲۲۲۱۵۱	۰.۲۱۲۱۰۷	-۱.۰۴۷۳۵۷	۰.۲۹۴۹
نسبت دارایی‌های ثابت	۱.۰۴۸۷۵۹	۰.۴۸۱۳۴۳	۲.۱۷۸۸۱۹	۰.۰۲۹۳
نقدینگی	-۰.۴۸۵۶۲۵	۰.۲۰۹۰۱۱	-۲.۳۲۳۴۴۹	۰.۰۲۰۲
ضریب تعیین مک فادن	۰.۲۷۱			
آماره LR	۴۵۱.۰۴۳			
سطح معناداری (آماره LR)	۰.۰۰۰۰			

منبع: یافته‌های پژوهش.

یافته‌های فرضیه ۲

به منظور آزمون فرضیه ۲ نیز از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۸) بهره گرفته شده است. در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که ضرایب متغیرهای استراتژی تجاری آینده‌نگر و استراتژی تجاری تدافعی، به‌ترتیب ۰.۵۶۳۷۰۷ و ۰.۴۵۸۲۸۱- بوده که نشان‌دهنده تأثیر مثبت استراتژی تجاری آینده‌نگر و تأثیر منفی استراتژی تجاری تدافعی بر سیاست مالیاتی تهاجمی است که در سطح اطمینان ۹۵٪، با توجه به آماره z متغیرهای استراتژی تجاری آینده‌نگر و استراتژی تجاری تدافعی، در مدل معنادار می‌باشند. با توجه به موارد فوق می‌توان در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه ۲ را تأیید کرد. این امر به این معنی است که استراتژی تجاری آینده نگر بر

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد در حالی که، استراتژی تجاری تدافعی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارد. به‌عبارت دیگر، در صورت وجود استراتژی تجاری آینده نگر، احتمال سیاست مالیاتی تهاجمی افزایش و در صورت وجود استراتژی تجاری تدافعی، احتمال سیاست مالیاتی تهاجمی کاهش می‌یابد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش انجام شده توسط روستانی و مروانگسری (۲۰۲۴) مطابقت دارد.

یافته‌های فرضیه ۳

به منظور آزمون فرضیه ۳ از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۹) بهره گرفته شده است. مقدار آماره نسبت راستنمایی (LR) در سطح اطمینان ۹۵٪ بیانگر معناداری کلی مدل پژوهش است. نتایج مربوط به ضریب تعیین مک فادن نشان مي‌دهد که تقریباً ۲۸.۱٪ تغییرات متغیر وابسته (سیاست مالیاتی تهاجمی) به‌وسیله متغیرهاي مستقل و کنترلی مدل، توضیح داده مي‌شوند. نتایج حاصل از متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که با توجه به آماره z در سطح اطمینان ۹۵٪، اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها و نقدینگی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارند. در حالی که، اهرم مالی و نسبت دارایی‌های ثابت بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارند. از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵٪، رشد فروش و عمر شرکت بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر معناداری ندارند.

در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیر تعاملی عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری×مسئولیت اجتماعی شرکتی، ۰.۴۷۰۳۰۵ بوده که نشان‌دهنده تأثیر مثبت مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط بین عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و سیاست مالیاتی تهاجمی است که در سطح اطمینان ۹۵٪، با توجه به آماره z ضریب متغیر تعاملی عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری×مسئولیت اجتماعی شرکتی، در مدل معنادار می‌باشد. با توجه به موارد فوق می‌توان در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه ۳ را تأیید کرد. این امر به این معنی است که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط منفی بین عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به عبارت دیگر با افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی، تأثیر منفی عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت می‌شود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش انجام شده توسط روستانی و مروانگسری (۲۰۲۴) مطابقت دارد.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

جدول ۹. نتایج حاصل از تخمین مدل دوم پژوهش

متغیر وابسته: سیاست مالیاتی تهاجمی روش تخمین: رگرسیون لوجیت				
متغیرها	ضریب	خطای استاندارد	آماره z	سطح معناداری
مقدار ثابت	۲.۵۸۴۴۳۴	۱.۹۴۷۹۰۷	۱.۳۲۶۷۷۵	۰.۱۸۴۶
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری	-۰.۲۸۸۱۵۵	۰.۰۹۹۲۳۵	-۲.۹۰۳۷۶۱	۰.۰۰۳۹
استراتژی تجاری آینده‌نگر	۰.۵۲۸۴۰۴	۰.۲۰۹۳۵۸	۲.۵۲۳۹۲۲	۰.۰۱۲۰
استراتژی تجاری تدافعی	-۰.۴۳۷۶۹۶	۰.۰۹۹۸۸۲	-۴.۳۸۲۱۵۲	۰.۰۰۰۰
مسئولیت اجتماعی شرکت	-۰.۲۱۳۲۴۹	۰.۰۷۷۶۶۳	-۲.۷۴۵۸۱۳	۰.۰۰۶۳
عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری + مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۴۷۰۳۰۵	۰.۱۹۳۲۴۰	۲.۴۳۳۷۸۹	۰.۰۱۵۳
استراتژی تجاری آینده‌نگر + مسئولیت اجتماعی شرکت	-۰.۶۷۰۱۵۷	۰.۲۱۵۱۰۴	-۳.۱۱۵۴۹۶	۰.۰۰۲۰
استراتژی تجاری تدافعی + مسئولیت اجتماعی شرکت	۰.۴۸۷۷۵۶	۰.۱۹۷۸۳۰	۲.۴۶۵۵۳۲	۰.۰۱۴۱
اندازه شرکت	-۰.۱۷۵۵۱۶	۰.۰۷۱۶۹۹	-۲.۴۴۷۹۴۶	۰.۰۱۵۲
اهرم مالی	۰.۹۳۶۱۳۴	۰.۲۳۳۵۰۶	۴.۰۰۹۰۴۴	۰.۰۰۰۱
بازده دارایی‌ها	-۱۳.۷۷۰۸۳	۱.۶۷۵۹۰۳	-۸.۲۱۶۹۶۴	۰.۰۰۰۰
رشد فروش	-۰.۰۵۸۱۷۶	۰.۱۹۱۳۵۸	-۰.۳۰۴۰۱۴	۰.۷۶۱۱
عمر شرکت	-۰.۲۰۴۳۸۳	۰.۲۱۷۱۸۳	-۰.۹۴۱۰۶۱	۰.۳۴۶۷
نسبت دارایی‌های ثابت	۱.۱۴۹۶۶۰	۰.۴۸۴۰۰۵	۲.۳۷۵۳۰۵	۰.۰۱۷۵
نقدینگی	-۰.۴۸۸۴۹۷	۰.۲۱۲۳۲۹	-۲.۳۰۰۶۵۵	۰.۰۲۱۴
ضریب تعیین مک فادن	۰.۲۸۱			
آماره LR	۴۶۶.۹۹۶			
سطح معناداری (آماره LR)	۰.۰۰۰۰			

منبع: یافته‌های پژوهش.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

یافته‌های فرضیه ۴

به منظور آزمون فرضیه ۴ نیز از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۹) بهره گرفته شده است. در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که ضرایب متغیرهای تعاملی استراتژی تجاری آینده‌نگر×مسئولیت اجتماعی شرکتی و استراتژی تجاری تدافعی×مسئولیت اجتماعی شرکتی، به ترتیب ۰.۶۷۰۱۵۷- و ۰.۴۸۷۷۵۶ بوده که نشان دهنده تأثیر منفی مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط بین استراتژی تجاری آینده‌نگر و سیاست مالیاتی تهاجمی و تأثیر مثبت مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط بین استراتژی تجاری تدافعی و سیاست مالیاتی تهاجمی می‌باشد که در سطح اطمینان ۹۵٪، با توجه به آماره z متغیرهای تعاملی استراتژی تجاری آینده‌نگر×مسئولیت اجتماعی شرکتی و استراتژی تجاری تدافعی×مسئولیت اجتماعی شرکتی، در مدل معنادار می‌باشند، با توجه به موارد فوق می توان در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه ۴ را تأیید کرد. این امر به این معنی است که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط مثبت بین استراتژی تجاری آینده‌نگر و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و بر ارتباط منفی بین استراتژی تجاری تدافعی و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به عبارت دیگر، با افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی، تأثیر مثبت استراتژی تجاری آینده‌نگر بر سیاست مالیاتی تهاجمی تضعیف و تأثیر منفی استراتژی تجاری تدافعی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت می‌شود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش انجام شده توسط روستانی و مروانگسری (۲۰۲۴) مطابقت دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تبیین تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی و همچنین تبیین نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط بین آن‌ها در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. از طریق تحلیل اطلاعات مربوط به ۱۴۸ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارد. نتایج همچنین نشان می‌دهد که استراتژی تجاری آینده‌نگر بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد در حالی که استراتژی تجاری تدافعی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و معناداری دارد. به‌عبارت دیگر، در صورت وجود استراتژی تجاری آینده‌نگر، احتمال سیاست مالیاتی تهاجمی افزایش و در صورت وجود استراتژی تجاری

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

تدافعی، احتمال سیاست مالیاتی تهاجمی کاهش می‌یابد. یافته‌های پژوهش همچنین نشان می‌دهد که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط منفی بین عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌عبارت دیگر با افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی، تأثیر منفی عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت می‌شود.

در نهایت نتایج نشان می‌دهد که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ارتباط مثبت بین استراتژی تجاری آینده‌نگر و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر منفی و بر ارتباط منفی بین استراتژی تجاری تدافعی و سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به عبارت دیگر، با افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی، تأثیر مثبت استراتژی تجاری آینده‌نگر بر سیاست مالیاتی تهاجمی تضعیف و تأثیر منفی استراتژی تجاری تدافعی بر سیاست مالیاتی تهاجمی تقویت می‌شود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش انجام شده توسط روستانی و مروانگسری (۲۰۲۴) مطابقت دارد.

به‌طور کلی یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر دارد و مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری با سیاست مالیاتی تهاجمی تأثیر دارد. در همین راستا:

الف- به ذینفعان شرکت به ویژه سهام‌داران و سیاست‌گذاران پیشنهاد می‌شود به‌منظور توجیه و تبیین هزینه‌های عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و مسئولیت اجتماعی شرکت نتایج پژوهش حاضر را مد نظر قرار داده و به پیامدهای مثبت عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و مسئولیت اجتماعی شرکت در کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران از جمله سیاست مالیاتی تهاجمی توجه داشته باشند.

ب- به سیاست‌گذاران و تدوین‌کنندگان قوانین و مقررات و استانداردها به‌ویژه سازمان حسابرسی، سازمان بورس و اوراق بهادار و سازمان امور مالیاتی پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش درآمدهای مالیاتی، کاهش کسری بودجه، عدالت مالیاتی، بهبود کارایی اقتصادی، افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی، حمایت از بخش آسیب‌پذیر، جلوگیری از رقابت ناعادلانه، تقویت زیرساخت‌های مالیاتی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و پاسخ به بحران‌های اقتصادی، رهنمودها و استانداردهای لازم‌الاجرا و اثربخشی در خصوص عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و مسئولیت اجتماعی شرکت تدوین و نتایج و

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

بازخوردهای آنها را مورد ارزیابی و نقد قرار دهند.

ج- با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود سازمان امور مالیاتی، شرکت‌هایی را که دارای استراتژی تجاری آینده‌نگر قابل توجهی هستند با دقت بیشتری مورد حسابرسی مالیاتی قرار دهد، چرا که احتمال اجتناب مالیاتي آن‌ها بیش از سایر شرکت‌ها است و از استراتژي مالیاتي تهاجمی پیروي مي کنند.

د- به حسابرسان، بازرسان قانونی و ممیزان مالیاتی پیشنهاد می‌شود که با کشف تقلب و رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران شرکت از جمله سیاست مالیاتی تهاجمی، ضمن توجه به اثرات کاهنده عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و مسئولیت اجتماعی شرکت در سیاست مالیاتی تهاجمی، یافته‌های پژوهش حاضر را در گردآوری و ارزیابی شواهد مد نظر قرار دهند.

در پایان، به منظور انجام پژوهش‌های آتی در ارتباط با این پژوهش، موضوعات زیر پیشنهاد می‌شود:

الف- بررسی تأثیر سهام‌داران نهادی پایدار بر سیاست مالیاتی نهاجمی با تأکید بر اثربخشی راهبری شرکتی

ب- بررسی تأثیر توانایی مدیران بر سیاست مالیاتی تهاجمی با تأکید بر چرخه عمر شرکت

ج- بررسی تأثیر گزارشگری پایداری بر سیاست مالیاتی تهاجمی با تأکید بر نقش تعدیلی محدودیت مالی

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

سپاسگزاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از کلیه صاحب‌نظران و عزیزانی که در فرآیند انجام این پژوهش با حمایت‌های علمی و اجرایی خود نقش مؤثری ایفا نمودند، کمال تشکر وامتنان را ابراز نمایند.

ORCID

Morteza Khanlari http://orcid.org/0009-0003-7320-6704

Sajjad Hoseini Tabrizi http://orcid.org/0009-0007-3133-5101

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

منابع

۱. اسعدی، عبدالرضا. (۱۳۹۸). ارتباط مؤلفه‌های ساختار مالکیت با سیاست‌های جسورانه مالیاتی و نقش تعدیل‌گر عملکرد مالی شرکت‌ها. اقتصاد پولی مالی، ۲۶(۱۸)، ۲۴۳-۲۶۶.

۲. بارانی بره بی چاست، میلاد و براتی، مهدی. (۱۴۰۲). تأثیر عملکرد پایدار اجتماعی بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، ۶(۸۲)، ۱۳۶-۱۴۸.

۳. خرم‌آبادی، مهدی، لشگرآراء، سهیلا و پورغلامرضا، ندا. (۱۴۰۱). بررسی نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و اجتناب مالیاتی. پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی، ۳(۱)، ۱۲۵-۹۷.

۴. خوشکار، فرزین، اسلامی ساراب، مجید و کرمی، علی. (۱۴۰۰). نقش تعدیلگر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها بر رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و اجتناب مالیاتی. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۵(۱۹)، ۳۸۴-۴۰۱.

۵. رضائی پیته نوئی، یاسر، صفری گرایلی، مهدی و نوروزی، محمد. (۱۳۹۸). مدل‌بندی نقش تعدیلی حاکمیت شرکتی بر رابطه بین اعتماد اجتماعی و اجتناب مالیاتی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۹(۴)، ۲۲۱-۲۴۶.

۶. شهسوارزاده، محمد، ناظمی اردکانی، مهدی، عظیمی، آزاد و علیزاده، جواد. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر نوع مالکیت سهامداران (نهادی و خرد) بر رابطه بین اجتناب مالیاتی با ارزش شرکت‌ها. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۱۲(۴۵)، ۳۰۰-۲۸۱.

۷. عزتی، زیبا، خداداده شاملو، ناصر و حاجی‌زاده، مسعود. (۱۴۰۰). بررسی ارتباط افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و اجتناب مالیاتی با تأکید بر نقش ساختار مالکیت. چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، ۴(۴۰)، ۱۳۱-۱۴۶.

۸. عامری، حسین، کامیابی، یحیی و ملکیان کله بستی، اسفندیار. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی. دانش حسابداری، ۱۲(۴۵)، ۶۵-۴۹.

۹. فخاری، حسین، ملکیان، اسفندیار و جفایی رهنی، منیر. (۱۳۹۶). تبیین و رتبه‌بندی مولفه‌ها و شاخص‌های گزارشگری زیست‌محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی به روش تحلیل سلسله مراتبی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار. مجله حسابداری ارزشی و رفتاری، ۲(۴)، ۱۵۳-۱۸۷.

۱۰. فخرحسینی، سید فخرالدین. (۱۴۰۱). تأثیر حاکمیت شرکتی و پاداش مدیریتی بر سیاست‌های مالیاتی جسورانه: شواهدی از شرکت‌های پذیرفته شده در اوراق بهادار تهران. دانش کارآفرینی، ۲(۳)، ۲۰-۴۱.

۱۱. مختاری، باقر و جابری خسروشاهی، آیناز. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر کنترل‌های داخلی بر اجتناب مالیاتی با تأکید بر نقش تعدیل‌گری شهرت شرکت و مالکیت نهادی. چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، ۵(۶۳)، ۱۲۰-۱۳۸.

۱۲. ناظمی، امین و پورعنقا، محمدرضا. (۱۳۹۷). بررسی نقش نظارتی هیئت مدیره در اجتناب مالیاتی شرکت‌های خانوادگی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. بررسی‌های حسابداری، ۵(۱۸)، ۸۳-۱۰۶.

۱۳. نمازیان، علی، پورحیدری، امید و زینلی، حدیث. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر نرخ مؤثر مالیاتی و کیفیت حاکمیت شرکتی بر فرار مالیاتی و فساد مالیاتی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۸(۳)، ۵۳۲-۵۰۷.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

References

1. Abbas, K.A., Omer, T.C., & Twedt, B.J., (2021). Does Business Strategy Impact a Firm's Information Environment? *Working Paper*. University of New SouthWales.
2. Abbas, T., Naughton, J. P., & Wang, C. (2019). Signalling through corporate accountability reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 60, 56-72. https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2015.03.001.
3. Afrika, R. (2021). Kepemilikan institusional terhadap penghindaran pajak. Saldo: *Jurnal Akuntansi Dan Bisnis*, 6(2)131-144. https://doi.org/10.32502/jab.v6i2.3968.
4. Ameri, H., Kamyabi, Y., & Malekian Kalehbasti, E. (2021). The impact of voluntary information disclosure on the relationship between aggressive tax policies and information asymmetry. *Journal of Accounting Knowledge*, 12(45), 49-65. [In Persian].
5. Andrian, T., & Sudibyo, YA. (2019). Efek pengungkapan emisi karbon dan korporasi tanggung jawab sosial terhadap kinerja keuangan. *Pengungkapan*, 10(12), 87-94. https://doi.org/10.24853/jago.2.2.94-109
6. Arieftiara, J., Srivastava, A., & Swanson, E.P., (2015). Why do corporate managers misstate financial statements? The role of option compensation and otherfactors. *J. Financ. Econ*. 85(3), 667–708. https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2006.05.009
7. Asadi, A. (2019). Relationship between ownership structure components and aggressive tax policies and the moderating role of corporate financial performance. *Monetary and Financial Economics*, 26(18), 243-266. [In Persian].
8. Azadi, A., Uyar, A., & Boussaada, R., (2021). Are corporate social responsibility disclosures relevant for lenders? Empirical evidence from France. *Management Decision*, 58(2), 267-279. https://doi.org/10.1108/md-06-2019-0757
9. Azizi, S., Kubik, J., Liskovich, I., & Scheinkman, J. (2021). Crime, punishment, and the value of corporate responsibility. Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2492202.
10. Balakrishnan, K., Blouin, J. L., & Guay, W. R. (2012). *Does tax aggressiveness reduce financial reporting transparency?* University of Pennsylvania. https://doi.org/10.2139/ssrn.1792783
11. Barani Barhabi Chaste, M., & Barati, M. (2023). The impact of social sustainability performance on tax avoidance of companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting and Management Perspectives*, 6(82), 136-148. [In Persian].
12. Bentley, K. A. (2013). *Antecedents of financial reporting errors: The role of organizational business strategy, ethical culture, and climate*. University of New South Wales.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

13. Bentley, K. A., Omer, T. C., & Sharp, N. Y. (2013). Business strategy, audit costs, and financial reporting irregularities. *Contemporary Accounting Research,* 30(2), 780–817. https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.2012.01174.x
14. Brondolo, J., (2009). Collecting Taxes during an Economic Crisis: Challenges and Policy Options. *IMF staff position note* (SPN/09/17), 1–38. https://doi.org/10.5089/9781462339440.004
15. Cao, J., Titman, S., Zhan, X., & Zhang, W. (2020). ESG Preference, Institutional Trading, and Stock Return Patterns. Cambridge, MA: *National Bureau of Economic Research*. Doi: 10.3386/w28156.
16. Cho, C. H., Guidry, R. P., Hageman, A. M., & Patten, D. M. (2012). Do actions speak louder than words? An empirical investigation of corporate environmental reputation. *Account. Organ. Soc*. 37, 14–25. doi: 10.1016/j. aos.2011. 12.001.
17. Conant, J. S., Mokwa, M. P., & Varadarajan, P. R. (1990). Strategic types, distinctive marketing competencies and organizational performance: A multiple measures-based study. *Strategic Management Journal,* 11(5), 365–383. https://doi.org/10.1002/smj.4250110504
18. Dakhli, A. (2022). The impact of ownership structure on corporate tax avoidance with corporate social responsibility as mediating variable. *Journal of Financial Crime*, 29, 836–852. https://doi.org/10.1108/jfc-07-2021-0152
19. Dent, J. F. (1990). Strategy, organization and control: Some possibilities for accounting research. *Accounting, Organizations and Society,* 15(1–2), 3–25. https://doi.org/10.1016/0361-3682(90)90010-r
20. Desai, M. A., Foley, C. F., & Hines Jr., J. R. (2006). Demand for tax haven operations. *Journal of Public Economics,* 90(3), 513–531. https://doi. org/10.1016/j.jpubeco.2005.04.004
21. Dunbar, A., Massel, N., & Schultz, T. (2012). *Coverage and accuracy of COMPUSTAT unrecognized tax benefit data*. University of Connecticut.
22. . Dunbar, A. E., & Phillips, J. D. (2001). Outsourcing of the corporate tax function. *The Journal of the American Taxation Association,* 23(2), 35–49. https://doi.org/10.2308/jata.2001.23.2.35
23. Dyreng, S. D., Hanlon, M., & Maydew, E. L. (2008). Long-run corporate tax avoidance. *The Accounting Review,* 83(1), 61–82.
24. Dyreng, S. D., Hanlon, M., & Maydew, E. L. (2010). Executive incentives and corporate tax avoidance. *Accounting Review,* 85(4), 1163–1189. https:// doi.org/10.2308/accr.2008.83.1.61
25. Dyreng, S. D., & Lindsey, B. P. (2009). Using financial statement data to examine the effect of foreign operations located in tax havens and other countries on U.S. multinational firms' tax rates. *Journal of Accounting Research,* 47(5), 1283–1316. https://doi.org/10.1111/j.1475-679x.2009.00346.x

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

26. De Waegenaere, A., Sansing, R. C., & Wielhouwer, J. L. (2010). Measuring financial accounting aggression: Contracts and measurement. *Contemporary Accounting Research* (Forthcoming). https://doi.org/10.1111/1911-3846.12068
27. Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Manag. Sci*. 60, 2835– 2857. doi:10.1287/mnsc.2014.1984.
28. El Akremi, A., Gond, J. P., Swaen, V., Roeck, K. D., & Igalens, J. (2018). How do employees perceive corporate responsibility? Development and validations of a multidimensional corporate stakeholder responsibility scale. *J. Manag.* 44, 619–657. doi:10.1177/0149206315569311.
29. Endri, E., & Fathony, M. (2020). Determinants of firm's value: Evidence from financial industry. *Management Science Letters*, 10(1), 111–120. https://doi.org/10.5267/j.msl.2019.8.011.
30. Ezati, Z., Khodadadeh Shamlou, N., & Hajizadeh, M. (2021). Investigating the relationship between corporate social responsibility disclosure and tax avoidance with an emphasis on the role of ownership structure. *Accounting and Management vision,* 12(45), 131-146. [In Persian].
31. Fakhari, H., Malekian, E., & Jafaei Rehni, M. (2017). Explaining and ranking the components and indicators of environmental, social, and corporate governance (ESG) *reporting using the analytic hierarchy process in companies listed on the Tehran Stock Exchange.* [In Persian]. https://doi.org/10.29252/aapc.2.4.153
32. Fakhre Hosseini, S. F. (2022). The impact of corporate governance and managerial compensation on aggressive tax policies: Evidence from the Tehran Stock Exchange. *Journal of Entrepreneurship Knowledge*, 2(3), 20-41. [In Persian].
33. Fonseca, NM. & Martinez, A.L. (2017). *A Influencia da Estrutura de Controle agressividade Fiscal*. Anais da EnANPAD, São Paulo, SP, Brasil, 41.
34. Frank, M.M., Lynch, J.L., & Rego, S.O. (2009). Are financial and tax reporting avoidance reflective of broader corporate policies? *Account. Rev.* 84(2), 467–496.
35. Gou, A., Link, S., & Mayer, S. (2013). Taxation and corporate governance - The state of the art. In W. Schön (Ed.). *Tax and corporate governance* (pp. 357–425). Berlin Heidelberg: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-540-77276-7_25
36. Graham, J., & Taker, M. (2006). Incentives for tax planning and avoidance: Evidence from the field. *The Accounting Review*, 89(3), 991–1023. https://doi.org/10.2308/accr-50678
37. Hanlon, M., & Heitzman, S. (2010). A review of tax research. *Accounting and Economics Journal,* 50(2-3), 127–178. https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2010.09.002

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

38. Higgins, D., Omer, T. C., & Phillips, J. D. (2015). The effect of corporate business strategy on tax aggressiveness. Contemporary Accounting Research, 32(2), 674–702. https://doi.org/10.1111/1911-3846.12087
39. Hossein, F. & Kalim, G. (2012). Corporate social responsibility and tax aggressiveness: An empirical analysis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 31(1), 86–108. https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2011.10.006
40. Hussain, T., Hussain, N., Nguyen, D. K., & Rigoni, U. (2017). Is corporate social responsibility an agency problem? An empirical note from takeovers. *Finance Research Letters*, 43, https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102007.
41. Inger Vansant, K. K. B. (2019). Market valuation consequences of avoiding taxes while also being socially responsible. *Journal of Management Accounting Research*, 31(2), 75–94. https://doi.org/10.2308/jmar-52169.
42. Irawan, F., & Turwanto, T. (2020). The Effect of Tax Avoidance on Firm Value with Tax Risk as Moderating Variable. *Test Engineering and Management*, 83(May), 9696–9707. https://www.researchgate.net/publication/341079069.
43. Ittner, C.D., Larcker, D.F., & Rajan, M.V. (1997). The choice of performance measures in annual bonus contracts. *Account. Rev.* 72 (2), 231–255. https://doi.org/10.2308/tar-9706165833
44. Jagannathan, R., Ravikumar, A., and Sammon, M. (2017). Environmental, Social, and Governance Criteria: Why Investors Are Paying Attention. Cambridge, MA: *National Bureau of Economic Research*. doi: 10.3386/w24063.
45. Khorramabadi, M., Lashgara'a, S., & Pourgholreza, N. (2022). Investigating the role of corporate governance quality on the relationship between corporate social responsibility and tax avoidance. *Strategic Budget and Financial Research*, 3(1), 97-125. [In Persian].
46. Khoshkar, F., Eslami Sarab, M., & Karami Ali. (2021). The moderating role of corporate social responsibility on the relationship between corporate governance quality and tax avoidance. *Scientific Journal of Modern Research Approaches in Management and Accounting*, 5(19), 384-401. [In Persian].
47. Kovermann, J., & Velte, P. (2019). The impact of corporate governance on corporate tax avoidance. A literature review. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 36, 100270. https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2019.100270
48. Lambert, R. A., Leuz, C., & Verrecchia, R. E. (2007). Accounting information, informed trading, and the information content of tax strategies. *The Accounting Review*, 82(4), 755-804.
49. Li, B., Liu, Z., & Wang, R. (2021). When dedicated investors are distracted: The effect of institutional monitoring on corporate tax avoidance. *Journal of Accounting and Public Policy*, 40, 106873. https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2021.106873

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

50. Lisowsky, P. (2010). Seeking shelter: empirically modeling tax shelters using financial statement information. *Account. Rev*. 85(5), 1693–172. https://doi.org/10.2308/accr.2010.85.5.1693
51. Liu, H., Wang, Y., Xue, R., Linnenluecke, M., & Cai, C. W. (2022). Green commitment and stock prick crash risk. *Finance Res. Lett*. 47: 102646. doi: 10.1016/ j.frl.2021.102646.
52. Lyon, T. P., & Montgomery, A. W. (2015). The means and end of greenwash. *Organ. Environ*. 28, 223–249. doi: 10.1177/1086026615575332.
53. Mamirkulova, K.A., Newton, N.J., & Thompson, A.M., (2020). Business Strategy and Internal Control over Financial Reporting. *Working Paper*. University of NewSouth Wales.
54. Martinez, AL. (2017). Agressividade tributaria: um survey da sastra. *Revista de Educação e Pesquisa em Contabilidade (REPeC)*, 11. https:// doi.org/10.17524/repec.v11i0.1724
55. Martinez, AL., & Dalfior, MD. (2016). Fiskal Agresif entre Companhias Controladoras e Controladas. *Revista da Receita Federal: estudos tributários e aduaneiros*, 2(1), 344-362.
56. Miles, R. E., Snow, C. C., Meyer, A. D., & Coleman, H. J., Jr. (1978). Organizational strategy, structure, and process. *Academy of Management Review,* 3(3), 546–562. https://doi.org/10.2307/257544
57. Mishra, Dev R., Sadok El Ghoul., Omran Guedhami., Chuk C. Y. Kwok. (2011). Does Corporate Social Responsibility Affect the Cost of Capital? *Journal of Banking & Finance*, 35(9), 2388-2406. https://doi.org/10.1016/j. jbankfin.2011.02.007
58. Mokhtari, B., & Jaberi Khosroshahi, A. (2022). Investigating the impact of internal controls on tax avoidance with an emphasis on the moderating role of firm reputation and institutional ownership. *Accounting and Management Perspectives*, 5(63), 120-138. [In Persian].
59. Mubeen, D., Omer, T.C., & Phillips, J.D., (2021). The influence of a firm's business strategy on its tax aggressiveness. *Contemp. Account. Res*. 32(2), 674–702. https://doi.org/10.1111/1911-3846.12087
60. Nazemi, A., & Pouranga, M. R. (2018). Investigating the supervisory role of the board of directors in tax avoidance of family-owned companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting Reviews*, 5(18), 83-106. [In Persian].
61. Namazian, A., Pourheidari, O., & Zeinali, H. (2021). Investigating the impact of effective tax rates and corporate governance quality on tax evasion and tax corruption. *Journal of Accounting and Auditing Review*, 28(3), 507-532. [In Persian].
62. Porter, M. (2002). *Strategi dan rencana: autores dan konsep imprescindíveis*. Sao Paulo: Publikasi.
63. Porcano, T. (1986). Corporate Tax Rates: Progressive, proportional or regressive. *Journal of American Taxation Association*, 7(2), 17-31.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

64. Rego, S. (2003). Tax-Avoidance activities of U.S. multinational Corporations. *Contemporary Accounting Research*, 20, 805-833. https://doi.org/10.1506/vann-b7ub-gmfa-9e6w
65. Rezaei Pitenoie, Y., Safari Gerayli, M., & Norouzi, M. (2019). Modeling the moderating role of corporate governance on the relationship between social trust and tax avoidance. *Empirical Accounting Research*, 9(4), 221-246. [In Persian].
66. Rustandi, A., & Murwaningsari, E. (2024). The Effect of Environmental Social and Governance (ESG) Business Strategy on Tax Aggressiveness with Corporate Social Responsibility (CSR) as a Moderation Variable. *Asian Journal of Management Entrepreneurship and Social Science*, 04(01), ISSN: 2808 7399. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92357-0_9
67. Sikka, W. J. (2010). Institutional shareholders' investment horizons and tax avoidance. *The Journal of the American TaxationAssociation*, 35(1), 111–134. https://doi.org/10.2308/atax-50315
68. Stickney, C., & McGee, V., (1982). Effective corporate tax rates: the effect of size, capital intensity, leverage, and other factors. *J. Account. Public Policy*, 1(2), 125–152. https://doi.org/10.1016/s0278-4254(82)80004-5
69. Shahsavarzadeh, M., Nazemi Ardakani, M., Azimi, A., & Alizadeh, J. (2022). Investigating the impact of shareholder ownership type (institutional and retail) on the relationship between tax avoidance and firm value. *Empirical Accounting Research*, 12(45), 281-300. [In Persian].
70. Shevlin, T. (1990). Estimating corporate marginal tax rates with asymmetric tax treatment of gains and losses. *Journal of the American taxation*, 11, 1-67.
71. Stickney, C. & McGee V. (1982). Effective Corporate Tax Rates, the Effect of Size, Capital Intensity, Leverage and Other Factors. *Journal of Accounting and Public Policy*, 1(2), 125-251. https://doi.org/10.1016/s0278-4254(82)80004-5
72. Tao, H., Zhuang, S., Xue, R., Cao, W., Tian, J., & Shan, Y. (2022). Environmental finance: an interdisciplinary review. *Technol. Forecast. Soc. Change*, 179: 121639. doi:10.1016/j.techfore.2022.121639.
73. Velte, P. (2023). Sustainable institutional investors, corporate sustainability performance, and corporate tax avoidance: Empirical evidence for the European capital market. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 1–13. https://doi.org/10.1002/ csr.2492.
74. Wilson, R. (2009). An examination of corporate tax shelter participants. *Account. Rev.* 84(3), 969-999. https://doi.org/10.2308/accr.2009.84.3.969
75. Xu. N., Liu, J. & Dou, H. (2022). Environmental, social, and governance information disclosure and stock price crash risk: Evidence from Chinese listed companies. *Front. Psychol*. 13: 977369. doi: 10.3389/fpsyg.2022.977369.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]

76. Xu, N.H., Li, X.R., Yuan, Q.B., & Chan, K.C., (2014). Excess perks and stock price crash risk: evidence from China. *J. CorporateFinance*, 25, 419–434. https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2014.01.006
77. Yuan, X., Li, Z., Xu, J., & Shang, L. (2022). ESG disclosure and corporate financial irregularities–Evidence from Chinese listed firms. *J. Clean. Prod.* 332: 129992. doi: 10.1016/j.jclepro.2021.129992.
78. Zeng, T. (2019). Relationship between corporate social responsibility and tax avoidance: International evidence. *Social Responsibility Journal*, 15, 244–257. https://doi.org/10.1108/srj-03-2018-0056
79. Zimmerman, J. (1983). Taxes and Firm Size. *Journal of Accounting and Economics*, 5(1): 119-141.

استناد به این مقاله: خانلاری، مرتضی و حسینی تبریزی، سجاد. (۱۴۰۵). تأثیر عملکرد محیطی، اجتماعی و راهبری و استراتژی تجاری بر سیاست مالیاتی تهاجمی: نقش تعدیلی مسئولیت اجتماعی شرکت. پژوهشنامه مالیات، ۳۴(۶۹)، ۷۷-۱۲۱.

Journal of Tax Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial4.0 International License.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.77]